

Ministerul Agriculturii,
Dezvoltării Regionale
și Mediului

Agenția de
Dezvoltare Regională
Sud

Aprobat
prin Decizia CRD
nr. 1/04 din 23 ianuarie 2020

Coordonat:
Dorin ANDROS,
Secretar de Stat
„___” _____ 2020

RAPORT DE PROGRES **privind implementarea SDR Sud 2016-2020**

Perioada de raportare
ianuarie - decembrie 2019

Cimișlia, 2020

Cuprins:

Lista de abrevieri și acronime:	3
Sumar executiv	4
Introducere	8
Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare	9
Obiectivul Specific 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate	10
<i>Măsura 1.1. Modernizarea, extinderea și regionalizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și de canalizare</i>	<i>11</i>
<i>Măsura 1.2. Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale</i>	<i>13</i>
<i>Măsura 1.3. Dezvoltarea sistemelor regionale de management integrat al deșeurilor solide</i>	<i>15</i>
<i>Măsura 1.4. Sporirea eficienței energetice a clădirilor și spațiilor publice</i>	<i>16</i>
Obiectivul Specific 2: Creșterea economică echilibrată și durabilă	17
<i>Măsura 2.1. Identificarea și planificarea dezvoltării centrelor urbane</i>	<i>18</i>
<i>Măsura 2.3. Dezvoltarea serviciilor și infrastructurii de suport în afaceri</i>	<i>19</i>
<i>Măsura 2.4. Modernizarea și promovarea obiectivelor cultural-turistice de importanță regională</i>	<i>23</i>
Obiectivul Specific 3: Consolidarea guvernantei regionale	24
<i>Măsura 3.1. Dezvoltarea capacităților actorilor de dezvoltare regională</i>	<i>25</i>
<i>Măsura 3.2. Eficientizarea activității operaționale a instituțiilor de dezvoltare regională</i>	<i>26</i>
<i>Măsura 3.3. Promovarea potențialului Regiunii și atragerea investițiilor în domeniul dezvoltării regionale</i>	<i>27</i>
<i>Măsura 3.4. Aplicarea sistemelor de monitorizare și evaluare a SDR</i>	<i>30</i>
Cooperarea cu partenerii de dezvoltare	31
Provocări și riscuri	37
Bune practici și Lecții învățate	38
Concluzii	38

Anexe:

- Anexa 1: Tabel generalizator cu indicatorii de monitorizare a SDR Sud în perioada 2016-2020
- Anexa 2: Planul de acțiuni pentru implementarea SDR Sud 2016-2020 pentru anul 2020
- Anexa 3: Implementarea proiectelor în RDS în perioada ianuarie-decembrie 2019
- Anexa 4: Raportul activităților desfășurate privind dezvoltarea capacităților colaboratorilor ADR în perioada ianuarie-decembrie 2019

Lista de abrevieri și acronime:

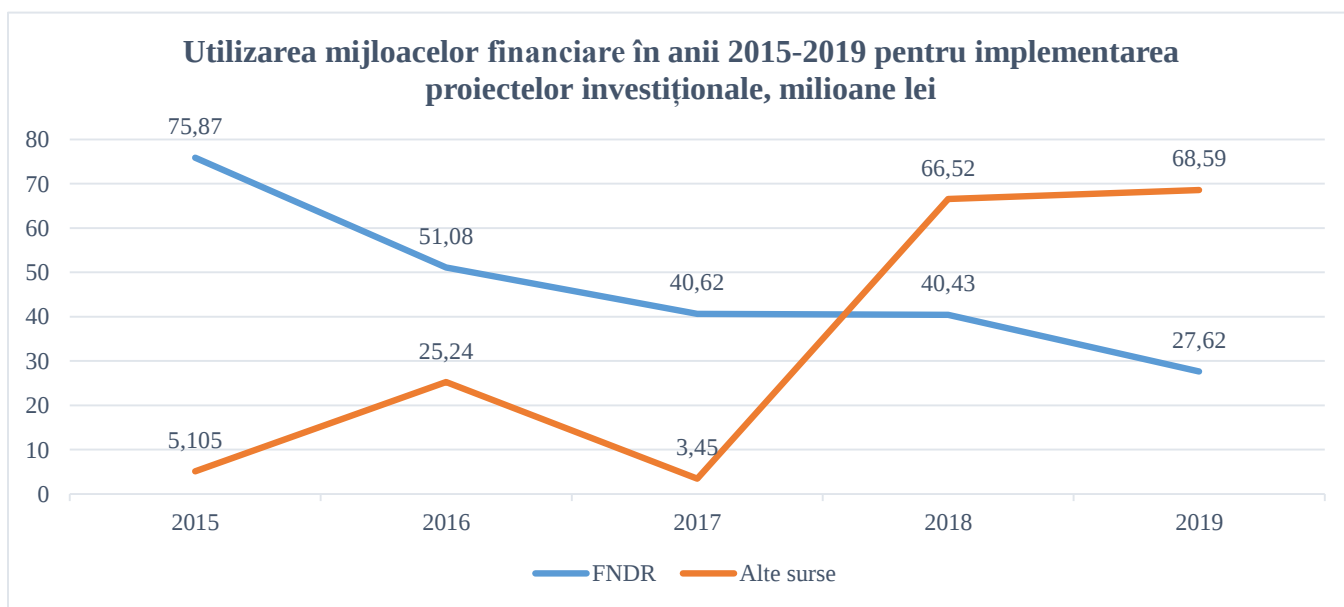
AAC	– Aprovizionare cu apă și canalizare
AEE	– Agenția pentru Eficiență Energetică
ADR	– Agenția de Dezvoltare Regională
AI	– Agenția de Investiții
AMAC	– Asociația Moldova Apă-Canal
APL	– Administrația Publică Locală
ASD	– Administrația de Stat a Drumurilor
BNS	– Biroul Național de Statistică
CNCDR	– Consiliul Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale
CRD	– Consiliul Regional pentru Dezvoltare
CPV	– Concept de Proiect Viabil
CRS	– Comisia Regional Sectorială
CR	– Consiliul Raional
DR	– Dezvoltarea Regională
DRL	– Drumuri regionale și locale
DUP	– Documentul unic de program
EE	– Eficiență energetică
FNDR	– Fondul național pentru dezvoltare regională
GIZ	– Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei
GLRS	– Grup de lucru regional sectorial
IA	– Incubatorul de afaceri
IES	– Inspectoratul Ecologic de Stat
ISA	– Infrastructura de suport în afaceri
MADRM	– Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului
MEI	– Ministerul Economiei și Infrastructurii
MSPL	– Modernizarea serviciilor publice locale
RDC	– Regiunea de Dezvoltare Centru
RDN	– Regiunea de Dezvoltare Nord
RDS	– Regiunea de Dezvoltare Sud
RDUTAG	– Regiunea de Dezvoltare Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia
ZEL	– Zona Economică Liberă

Sumar executiv

Dezvoltarea regională reprezintă o parte indispensabilă a procesului de dezvoltare a țării, urmărind asigurarea echitabilă a șanselor de dezvoltare pe întreg teritoriul, scopul fiind îmbunătățirea calității vieții cetățenilor. Finalitatea politicii de dezvoltare regională este orientată spre crearea precondițiilor pentru asigurarea unor venituri suficiente, a ocupării și a asigurării condițiilor de trai a cetățenilor, sprijinirea inițiativelor locale, atragerea investițiilor, crearea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, îmbunătățirea infrastructurii.

Raportul de progres privind implementarea SDR Sud 2016-2020 – principalul document care trasează direcțiile de dezvoltare pe termen mediu a regiunii, are menirea de a prezenta în dinamică evoluția regiunii de Dezvoltare Sud din mai multe puncte de vedere, astfel, poate fi analizată situația atingerii fiecărui obiectiv trasat în strategie.

Figura 1

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor de monitorizare a proiectelor, 2015-2019

În perioada de implementare a Strategiei, pentru atingerea obiectivelor prin implementarea proiectelor investiționale, au fost valorificate mijloace financiare conform fig. 1. Astfel, imaginea conturează și mai mult faptul că mijloacele financiare valorificate din FNDR sunt în scădere, însă cele din alte surse, și anume internaționale, devin din ce în ce mai importante. Pentru anul 2019, au fost alocate 38 626, 17 mii lei din FNDR pentru implementarea proiectelor, la etapa actuală fiind valorificate 71,50 % din sumă, și anume 27 618, 59 mii lei. Situația valorificărilor pentru anul curent este descrisă în Anexa 3 a prezentului raport.

În continuare ne propunem să analizăm principalele rezultate atinse pe obiective specifice:

Obiectivul Specific 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate

În vederea realizării acestuia, în anul curent se implementează proiecte conform direcțiilor prioritare:

Tabelul 1: Numărul de proiecte conform direcțiilor prioritare de dezvoltare aferente OS 1, unități

Domeniul de intervenție	Numărul de proiecte, finanțare FNDR/ prin intermediul GIZ
Aprovizionare cu apă și sanitație	1 FNDR / 6 GIZ
Infrastructura drumurilor regionale și locale	1 FNDR
Managementul deșeurilor solide	-
Eficiența energetică în clădiri publice	1 FNDR / 2 GIZ
Total	11

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

Principalii indicatori, reflectați și în Anexa 1, au următoarea evoluție:

1. Rata de conectare a populației la servicii de aprovizionare cu apă – scade cu 0,3 p.p. în 2018 comparativ cu 2015. Scăderea se datorează faptului că unele sisteme de aprovizionare ies din uz și nu sunt funcționale, deși noi apeducte se construiesc și se modernizează. Indicatorul poziționează RDS pe locul 2 din cele 4 regiuni după RD UTAG;
2. Rata de conectare a populației la servicii de canalizare – scade cu 1,6 p.p. în 2018 comparativ cu 2015. Scăderea se datorează faptului că unele sisteme ies din uz și nu sunt funcționale;
3. Ponderea drumurilor regionale modernizate - cunoaște o majorare cu 2,47 p.p. în 2019 comparativ cu 2017. La nivel de regiune, acesta atinge valoarea de 42,54 %, fiind cea mai defavorizată regiune;
4. Parcursul mărfurilor, realizat cu transportul rutier (exclusiv persoane fizice) – cunoaște o creștere cu 17,33 % în anul 2018 față de 2015;
5. Transportul de pasageri, realizat cu autobuze și microbuze - se reduce cu 2,4% în 2018 față de 2015, datorită faptului că transportul personal devine prioritar și populația optează pentru acesta în defavoarea celui public;
6. Rata de acoperire a localităților cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide – se majorează cu 0,3 p.p. în 2018 față de 2015. RDS este cea mai defavorizată regiune privind acoperirea cu servicii de gestionare a deșeurilor menajere solide;
7. Numărul de spații neconforme de depozitare a deșeurilor solide – este în proces de scădere, de la 779 în 2015 la 546 în 2018;
8. Suprafața spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide – cunoaște o evoluție în scădere, micșorându-se cu 2,35 ha în 2018 față de 2015.

Obiectivul Specific 2: Creștere economică echilibrată și durabilă

În vederea realizării acestuia, în anul curent se implementează proiecte conform direcțiilor prioritare:

Tabelul 2: Numărul de proiecte conform direcțiilor prioritare de dezvoltare aferente OS 2, unități

Domeniul de intervenție	Numărul de proiecte, finanțare FNDR/ prin intermediul GIZ
Infrastructura de sprijin în afaceri	2 FNDR (+1 UE, ADR Sud partener)
Sporirea atractivității turistice	1 FNDR
Total	4

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

La nivelul acestui obiectiv, se conturează o evoluție pozitivă, într-un ritm mai accelerat de creștere economică decât în alte regiuni. Totuși, aici se atestă un șir de discrepanțe, RDS fiind cea mai defavorizată regiune. În vederea efectuării analizei, au fost monitorizați indicatorii:

1. Investiții în active materiale pe termen lung pe locuitor – atinge în 2018 valoarea de 3023,6 lei, cu 831,2 lei mai mult decât în 2015;
2. Numărul de întreprinderi mici și mijlocii la 1000 locuitori – se majorează cu 0,3 unități per 1000 persoane în anul 2017 față de 2015;
3. Rata de ocupare % - crește cu 2,3 p.p. în 2018 față de anul de referință;
4. Rata șomajului, % - scade cu 1,3 p.p. în 2018 față de 2015;
5. Numărul turiștilor cazați în structurile de primire turistică colective cu funcțiuni de cazare – se majorează cu 5100 persoane.

Obiectivul specific 3: Consolidarea guvernantei regionale

Pentru monitorizarea realizării acestui obiectiv, au fost evaluați indicatorii:

1. Numărul persoanelor cu capacități îmbunătățite (Membrii CRD, ADR, APL instruiți) (conform Anexei 4) – în perioada ianuarie-decembrie 2019 - 759 persoane;
2. Numărul proiectelor de dezvoltare regională finanțate de FNDR/cofinanțate de APL și din alte fonduri naționale/internaționale, care în 2019 constituie 14;
3. Rata de participare a membrilor CRD în procesul decizional, care în perioada 2015-2019 are tendință negativă și scade cu 30 p.p.

În vederea realizării acestui obiectiv, în perioada de raportare, alți indicatori de produs pot fi cuantificați astfel:

- 1 ședință CRD Sud organizată;
- 427739 de vizualizări ale comunicatelor pe pagina web, de 5 ori mai multe decât în anul 2016;
- 213 articole publicate;
- 4 buletine elaborate și distribuite;
- depuse 6 propuneri de proiecte în cadrul POC „Bazinul Mării Negre” și Programului Transnațional „Dunărea”;
- Proiectul „Renaissance of the authentic crafts folk - common cultural heritage as a focal point for sustainable economic and tourism development”, aplicat în cadrul Programului Operațional Comun Romania Republica Moldova 2014-2020 în anul 2018, a trecut 2 etape de evaluare și la

moment se află la etapa de prezentare a documentelor justificative și completarea dosarului pentru semnarea contractului de grant.

În domeniul cooperării, în anul curent au fost inițiate activități comune cu programul USAID „Comunitatea Mea”, inițiativa „Primari pentru creșterea economică” a Uniunii Europene și cooperări pentru desfășurarea activităților complementare cu BERD, Rețeaua Națională de transfer tehnologic a Moldovei, AO „Institutul de Dezvoltare Economică Regională (REDI)”, AO „Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova”. De asemenea, ADR Sud beneficiază de instruiți în cadrul proiectului „Suport privind implementarea strategiei regionale cu folosirea datelor Sistemului Informațional Geografic (GIS)” - un nou proiect ce se implementează inclusiv în Regiunea de Dezvoltare Sud.

Principalele provocări întâmpinate în perioada ianuarie-decembrie 2019 sunt legate nemijlocit de implementarea Sistemului Electronic de Achiziții Publice SIA ”RSAP”- Mtender, insuficiența personalului și fluxul de cadre, capacități reduse a unor APL – beneficiari de a obține documente permise - fapt ce tergiversează procesul de lucru. Interesul scăzut din partea ONG-urilor și mediul privat pentru participarea la concurs de selectare în calitate de membru CRD, precum și alegerile locale desfășurate către finele anului, au tergiversat constituirea CRD și CNCDR – fapt ce a condus la imposibilitatea valorificării unor mijloace financiare din FNDR și luarea unor decizii importante.

Descrierea detaliată a evoluției indicatorilor este expusă în compartimentele respective ale acestui raport.

Introducere

Una din cele mai importante și complexe politici ale Uniunii Europene este politica de dezvoltare regională. Prin obiectivul de reducere a disparităților economice și sociale existente între diverse regiuni, această politică acționează asupra unor domenii semnificative pentru dezvoltare. Politica de dezvoltare regională din Republica Moldova urmărește aceeași finalitate ca și politica europeană, și anume – creșterea economică a regiunilor și ameliorarea calității vieții cetățenilor. Dezvoltarea Regională în Republica Moldova abordată prin prisma politicii Uniunii Europene presupune asigurarea coeziunii economice, sociale și teritoriale ca dimensiuni esențiale pentru atingerea unei dezvoltări durabile. Această abordare a constituit precondiția formulării obiectivului general al dezvoltării regionale: ***Dezvoltarea echilibrată și durabilă asigurată în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova***, subliniat în ***Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020*** – principalul document de planificare a dezvoltării regionale în Republica Moldova.

Politica de dezvoltare regională este o politică transversală și nu este văzută ca un sector distinct și izolat. Politica regională ar putea, prin definiție, include toate activitățile care influențează în mod semnificativ dezvoltarea unei regiuni. Din cadrul sectorului public aceasta ar putea include, printre altele, schimbările produse în sectorul educației și învățământului, reforma pieței forței de muncă, îmbunătățirea infrastructurii, protecția și îmbunătățirea calității mediului înconjurător, dezvoltarea întreprinderilor, transferul de tehnologie și atragerea investițiilor străine și dezvoltarea sectorului IMM-urilor. Astfel, se accentuează sinergia cu alte documente de politici, și anume: Strategia națională de dezvoltare: 8 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei, Strategia de dezvoltare a turismului „Turism 2020”, Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012–2020, Strategia „Educația-2020”, Strategia de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030; Strategia de alimentare cu apă și sanitație (2014 – 2028), Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 și altele. La fel, se atestă o corelare dintre Strategia de Dezvoltare Regională și Strategiile raionale de dezvoltare, socio-economice. Bazându-se pe aceleași principii, un șir de alte documente de politici sunt interdependente, precum programele regionale sectoriale – care nu sunt nimic altceva decât direcții strategice în diverse sectoare, subiecte ale dezvoltării regionale.

Pentru planificarea dezvoltării regiunii, documentul de bază constituie Strategia de Dezvoltare Regională Sud pentru anii 2016-2020, care trasează direcțiile de dezvoltare pe termen mediu a regiunii.

Astfel, **obiectivul general** al prezentei strategii, este ***„Dezvoltarea echilibrată și durabilă a RDS”***, iar obiectivele specifice menite să contribuie la atingerea acestuia fiind după cum urmează:

OS 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate;

OS 2: Creșterea economică echilibrată și durabilă;

OS 3: Consolidarea guvernantei regionale.

Prin realizarea măsurilor specificate în prezenta strategie, se așteaptă atingerea următoarelor rezultate:

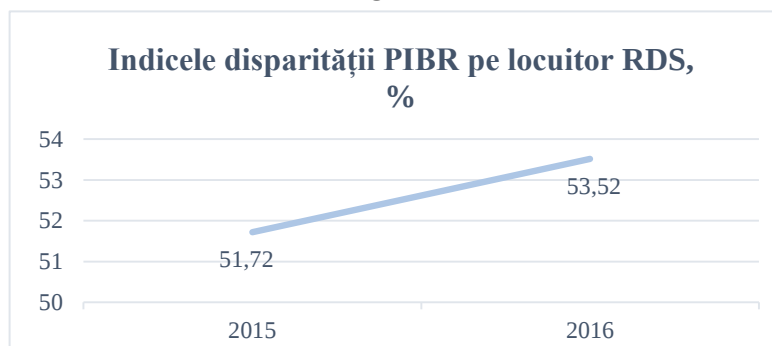
- Acces îmbunătățit la servicii de aprovizionare cu apă și canalizare;
- Infrastructură rutieră reabilitată și sistem de transport public și privat accesibil;
- Acces îmbunătățit la servicii de gestionare integrată a deșeurilor solide;
- Condiții îmbunătățite în clădirile publice prin măsuri de eficiență energetică;
- Dezvoltare economică și turistică a RDS planificată;

- Servicii și infrastructură de suport în afaceri dezvoltată;
- Obiective cultural-turistice de importanță regională modernizate și promovate.

Principalele rezultate ale SDR atinse în perioada de raportare

Realizarea obiectivului general al SDR Sud 2016-2020, și anume, dezvoltarea echilibrată și durabilă a RDS, va avea ca impact sporirea nivelului de trai al populației, diminuarea disparităților intra-regionale și creșterea coeziunii teritoriale.

Figura 2

Sursa: Calculat conform datelor primare BNS, 2014 - 2016

PIBR pe locuitor pentru anii 2015-2016.

Conform datelor din Anexa 1, PIBR pe locuitor are o evoluție pozitivă în anul 2016 față de anul 2015, majorându-se cu 1760 lei pe cap de locuitor.

Indicele disparității, în RDS, are un nivel sub media națională. În perioada 2014-2016, acesta a înregistrat o scădere în anul 2015, având valoare de 51,72%, apoi, în 2016 înregistrează o creștere. În comparație cu alte regiuni de dezvoltare, RDS în anul 2016 se plasează pe poziția a 3-a.

Conform Deciziei CNCDR nr. 19/18 din 26.12.2018, au fost alocate mijloace financiare din FNDR în sumă de 201,756 mil lei, pentru implementarea, în anul 2019, a 32 proiecte de dezvoltare regională. Pentru Regiunea de Dezvoltare Sud sunt prevăzute mijloace bănești în valoare de 38,62 milioane lei pentru 6 proiecte, ce constituie 19,14 % din totalul mijloacelor alocate la nivel național.

Conform domeniilor prioritare de intervenție a politicii de dezvoltare regională, mijloacele financiare din FNDR au fost repartizate și valorificate după cum urmează:

Pentru a determina impactul implementării strategiei, se vor lua în calcul așa indicatori ca: produsul intern brut, rata sărăciei, indicele de disparitate a PIB-ului regional pe locuitor, nivelul emisiilor de gaze cu efect de seră. În prezentul raport au fost analizați indicatorii PIBR pe locuitor, indicele de disparitate pentru

Tabelul 3: Evoluția indicelui disparității PIBR pe locuitor (2014-2016) pe regiuni de dezvoltare, %

	RDN	RDC	RDS	UTA Găgăuzia
2015	61,28	51	51,72	53,97
2016	62,99	52,91	53,52	54,27

Sursa: Calculat conform datelor primare BNS, 2015-2016

Tabelul 4: Proiecte din RDS în proces de implementare în anul 2019, finanțate din FNDR conform domeniilor prioritare de intervenție

Domeniul de intervenție	Numărul de proiecte	Valoarea contractuală, mii lei	Alocat 2019, mii lei	Valorificat 2019, mii lei	% Valorificării mijloacelor alocate 2019
Aprovizionare cu apă și sanitație	1	40 000,00*	7 000,00	0	0
Infrastructura drumurilor regionale și locale	1	38 299,42	17 011,94	16 052,98	94,36
Managementul deșeurilor solide	-	-	-	-	-
Eficiența energetică în clădiri publice	1	12 613,09	2 001,02	2 001,02	100,00
Infrastructura de sprijin în afaceri	2	30 292,71**	6 000,00	3000,00	50,00
Sporirea atractivității turistice	1	8 953,17	6 613,21	6 564,59	99,26
Total	6	130 158,39	38 626,17	27 618,59	71,50

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor de monitorizare a proiectelor, 2019

**suma reprezintă costul proiectului până la contractare*

***suma respectivă reprezintă valoarea contractuală a unui proiect + costul total al altui proiect din ISA până la contractare*

De asemenea, pentru anul curent, din alte surse de finanțare, pentru implementarea a 6 proiecte, sunt disponibile mijloace bănești în valoare de 68 593,21 mii lei, fiind valorificate în totalitate. Pentru 2 proiecte în domeniul AAC sunt finalizate lucrările în anul 2018 și urmează raportarea indicatorilor în anul curent. Repartizarea acestor mijloace financiare pe domenii de intervenție are loc conform tabelului 5:

Tabelul 5: Proiecte din RDS în proces de implementare/implementate în anul 2019, finanțate din alte surse (prin intermediul GIZ) conform domeniilor prioritare de intervenție

Domeniul de intervenție	Numărul de proiecte	Valoarea contractuală, mii lei	Disponibil pentru finanțare în 2019, mii lei	Valorificat 2019, mii lei	% Valorificării în 2019*
Aprovizionare cu apă și sanitație	4	72 464,15	66 940,81	66 940,81	100,00
Eficiența energetică în clădiri publice	2	1 836,00	1652,40	1652,40	100,00
Total	6	74 300,15	68 593,21	68 593,21	100,00

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor de monitorizare a proiectelor, 2019

**indicatorul reprezintă ponderea tuturor mijloacelor valorificate conform acordurilor de finanțare, nu doar în anul 2019*

Obiectivul Specific 1: Asigurarea accesului la servicii și utilități publice de calitate

Nivelul de trai al cetățenilor depinde, în mare măsură, de calitatea și accesibilitatea serviciilor publice locale. Insuficiența investițiilor în infrastructura publică din ultimele decenii, a condus la deteriorarea drumurilor, rețelelor de apeduct și canalizare, clădirilor publice etc. Acest lucru a

amplificat disparitățile dintre Chișinău și regiuni. Astfel, în urma implementării prezentei strategii, se anticipează obținerea următoarelor rezultate:

- *Acces îmbunătățit la servicii de aprovizionare cu apă și canalizare;*
- *Infrastructură rutieră reabilitată și sistem de transport public și privat accesibil;*
- *Acces îmbunătățit la servicii de gestionare integrată a deșeurilor solide;*
- *Condiții îmbunătățite în clădirile publice prin măsuri de eficiență energetică*

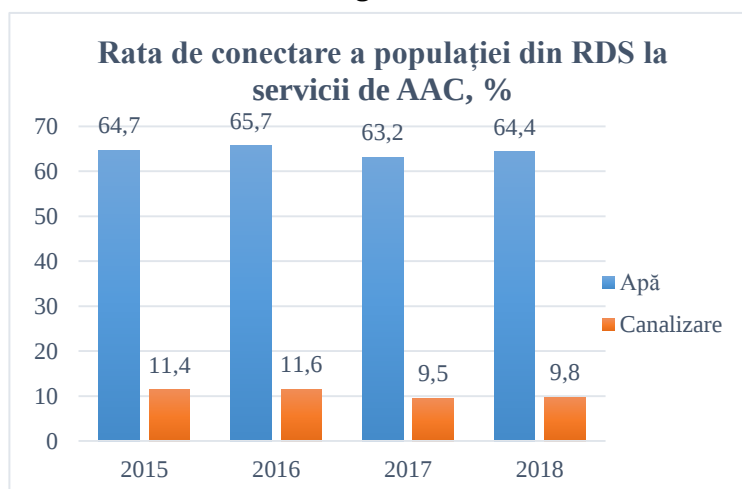
Acest obiectiv poate fi atins prin acțiunile planificate în cadrul măsurilor:

- 1.1.** Modernizarea, extinderea și regionalizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și canalizare.
- 1.2.** Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale.
- 1.3.** Dezvoltarea sistemelor de management integrat al deșeurilor solide.
- 1.4.** Sporirea eficienței energetice a clădirilor și spațiilor publice.

Măsura 1.1. Modernizarea, extinderea și regionalizarea serviciilor de aprovizionare cu apă și de canalizare

În vederea monitorizării și evaluării indicatorilor pentru domeniul de intervenție AAC, sunt utilizați mai mulți indicatori, printre care cel de bază fiind rata de conectare la serviciile de apă și de canalizare. Datele statistice atestă că RDS este pe locul 2 din cele patru regiuni de dezvoltare după rata de conectare a populației la servicii de aprovizionare cu apă și este cu 14 p.p mai jos decât RDUTAG. Acest indicator în RDS depășește media națională cu 3,8 p.p și a constituit în anul 2018, 64,4%.

Figura 3

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

În același timp, datele oferite de BNS, urmărite în dinamică, arată o scădere în perioada 2015-2017 în RDS a ratei de conectare la serviciile de apă cu 0,3 p.p. Aceste statistici se datorează faptului că unele sisteme de aprovizionare cu apă, canalizare, au ieșit din uz și nu mai sunt funcționale.

Ca și în cazul serviciilor de aprovizionare cu apă, rata de conectare la serviciile de canalizare a scăzut în această perioadă cu 1,6 p. p.

Dacă la aprovizionare cu apă, RDS este peste media națională, la canalizare regiunea este cu 19,5 p.p sub media

națională, și în comparație cu RDN, RDC, RDUTAG, atestă cea mai mică valoare. Acest fapt se datorează și gradului de fragmentare a regiunii de Dezvoltare Sud, astfel încât este zona cu cea mai multă populație ce locuiește în mediul rural, satele fiind private din punctul de vedere al accesului la sisteme de canalizare, dat fiind faptul că presupune investiții mari datorită dispersiei geografice.

În vederea implementării măsurii 1.1. (AAC) din SDR Sud, pe parcursul anului 2019, au fost efectuate activități în vederea implementării a 5 proiecte (tabelul 4), alte 2 proiecte fiind finalizate.

Ponderea mijloacelor financiare alocate din FNDR pe parcursul anului 2019, pentru domeniul AAC, constituie 18,12%, din total.

Tabelul 6: Proiectele investiționale în domeniul AAC aflate în proces de implementare/implementate în RDS pe parcursul anului 2019

Nr.	Titlul proiectului	Valoarea contractuală, mii lei	Sursa de finanțare	Alocat/ Disponibil 2019	Valorificat 2019	% valorificării **
1.	Construcția sistemului de canalizare în sectorul Valul lui Traian (ETAPA I)	8 395,18	FNDR	0	0	100
	și modernizarea stației de epurare din orașul Căușeni (ETAPA II)	54 032, 69*	FNDR	7 000,00	0	0
2.	Extinderea sistemului de canalizare în orașul Leova; Construcția stației de pompare a apelor uzate în orașul Leova	1 634,50	GIZ contribuție	1 334,50	1334,50	100
3.	Construcția apeductului magistral Leova – Iargara	63 989,14	GIZ/FNDR/ contribuție	0	0	100
4.	Îmbunătățirea serviciilor de alimentare cu apă a localităților Iargara, Filipeni, Romanovca și Cupcui din raionul Leova	7 164,62	GIZ contribuție	6 364,62	6364,62	100
5.	Construcția apeductului magistral Cahul – Lebedenco – Pelinei – Găvănoasa - Vulcănești (satele) - Alexandru Ioan Cuza și rețele interioare a satelor Lebedenco, Hutulu, Ursoaia, Pelinei, Sătuc, Găvănoasa, Vladimirovca și Nicolaevca, (ETAPA I)	56 380,82	GIZ contribuție	53 935,42	53 935,42	100
6.	Construcția apeductul magistral Cahul – Lebedenco – Pelinei – Găvănoasa - Vulcănești (satele) - Alexandru Ioan Cuza și rețele interioare a satelor Lebedenco, Hutulu, Ursoaia, Pelinei, Sătuc, Găvănoasa, Vladimirovca și Nicolaevca (ETAPA II) și Conectarea stației Vulcănești și a ZEL „VALKANES” (ETAPA III)	7 284,21	GIZ contribuție	5 306,27	5 306,27	100
7.	Conectarea caselor individuale de locuit la sistemul centralizat de canalizare din s. Roșu, r-nul Cahul	3 994,64	GIZ contribuție	0	0	100,00
Total proiecte în domeniul AAC implementate/ în proces de implementare în RDS în anul 2019		12 6496,84	FNDR-1 FNDR/GIZ - 1 GIZ-5	73 940,81	66 940,81	-

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor, 2019

*suma reprezintă costul proiectului conform cererii de finanțare

**pentru proiecte finanțate din FNDR, % valorificării se calculează ca valoarea procentuală a raportului dintre suma valorificată/suma alocată; pentru proiecte finanțate prin GIZ, indicatorul reprezintă raportul dintre sumele valorificate/costul total

Pe lângă componenta investițională, măsura respectivă prevede activități soft, care în mare parte se referă la planificare în sector, cât și dezvoltarea capacităților operatorilor de servicii, și practic au fost realizate în proiectele implementate cu suportul partenerilor de dezvoltare, (GIZ).

Astfel, în perioada 2-7 iunie 2019, a fost desfășurată o vizită de studiu în România, Regiunea Sud Muntenia, în domeniul achizițiilor publice și al managementului contractelor, privind implementarea proiectelor de infrastructură ale Uniunii Europene în România, în domeniile AAC și EE, la care au participat mai mulți actori: 1 angajat din cadrul ADR Sud și 17 manageri de proiect din cadrul APL-urilor din Republica Moldova.

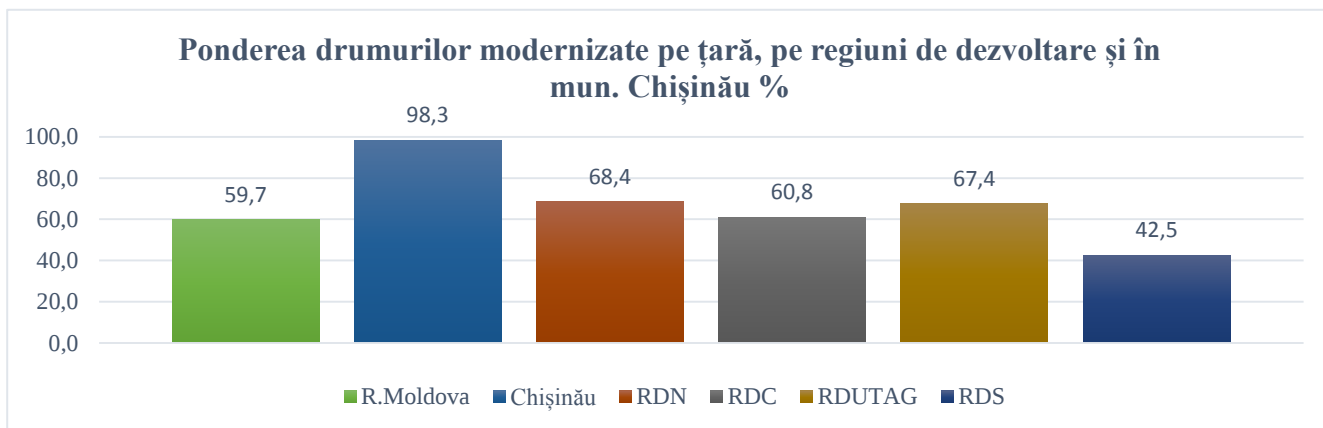
Pentru măsura respectivă, la etapa actuală, se pot cuantifica următorii indicatori de produs și de rezultat:

- 335 de cămine montate care vor asigura conectarea a 577 de gospodării;
- proiectul tehnic de execuție elaborat;
- 11,074 km de apeduct magistral construit;
- 25,25 km de rețele de apeduct în com. Lebedenco construit;
- 6 rezervoare cu 2 stații de clorinare construite;
- 1 stație de pompare reabilitată;
- 884 de bransamente a consumatorilor construite.

Măsura 1.2. Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale

Pentru analiza măsurii date, este relevantă utilizarea datelor oferite de două surse: Administrația de Stat a Drumurilor (ASD) și Biroul Național de Statistică (BNS). Conform statisticilor, doar 42,5 % din drumurile regionale din RDS sunt modernizate, ceea ce este sub media națională cu 17,2%. Pentru comparație, în RDN acest indicator este de 68,4%, în RDC – 60,8 %, în RDUTAG – 67,4%.

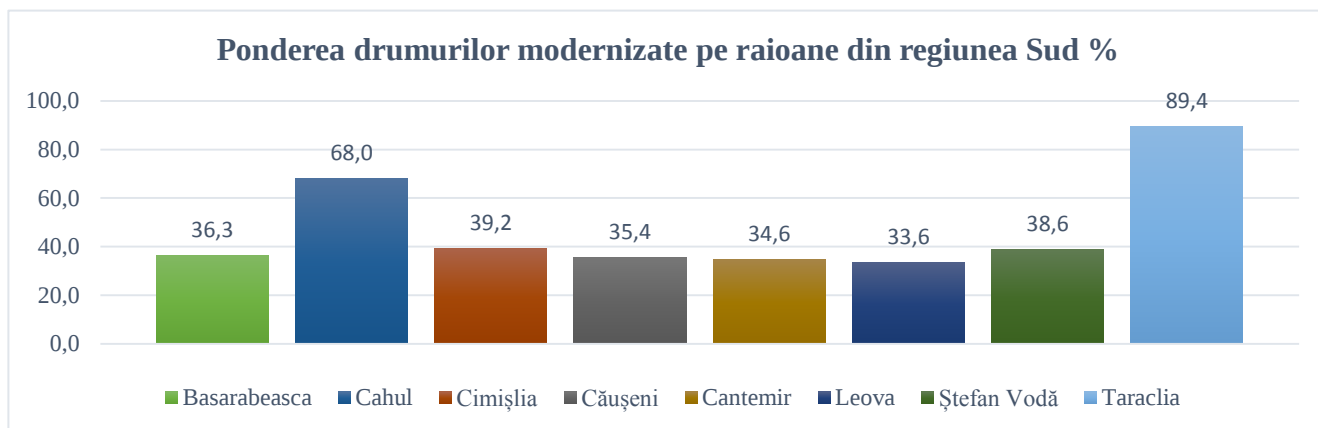
Figura 4

Sursa: Elaborată în baza datelor furnizate de ASD, 2019

Astfel, RDS este cea mai defavorizată regiune sub aspectul drumurilor publice modernizate (Figura 4).

Figura 5

Sursa: Elaborată în baza datelor furnizate de ASD, 2019

Raionul din RDS cu cea mai mare pondere a drumurilor modernizate este Taraclia cu 89,4%, urmat de Cahul cu 68%. La cealaltă extremă fiind raionul Leova, cu 33,6% (Figura 5).

Conform indicatorilor oferiți de BNS, în dinamica anilor 2015-2018, se atestă o creștere a volumului de mărfuri transportat cu 17,33%, iar parcursul pasagerilor în RDS se reduce cu 2,4%. Această micșorare a numărului de persoane ce utilizează rutele interurbane ca mijloc de transport este condiționată de faptul că populația optează pentru transport personal în defavoarea celui public. Acest lucru îl demonstrează și tendința de creștere a numărului de automobile achiziționate anual pe teritoriul Republicii Moldova.

Tabelul 7: Proiectele investiționale în domeniul DRL în proces de implementare în RDS pe parcursul anului 2019

Nr.	Titlul proiectului	Costul total al proiectului, mil lei	Sursa de finanțare	Alocat 2019	Valorificat 2019	% Valorificării
1	Dezvoltarea infrastructurii de afaceri prin conectarea localităților și a drumurilor locale de pe coridorul 20-RD Sud, R34 Sîrma-Tomai-Sărăteni-Hîrtop la rețeaua de drumuri naționale R3	38 299,42	FNDR	17 011,94	16 052,98	94,36
	Total proiecte investiționale în domeniul DRL în proces de implementare/ implementate în RDS pe parcursul anului 2019	38 299,42	FNDR- 1	17 011,94	16 052,98	94,36

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

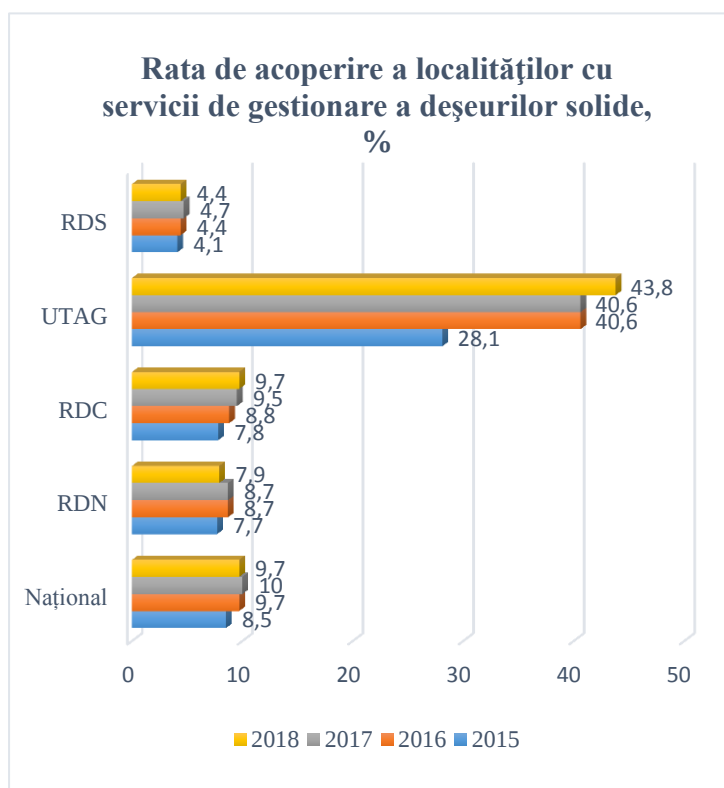
În vederea realizării acestei măsuri, pe parcursul anului 2019, un proiect din surse FNDR se află în proces de implementare.

Ponderea mijloacelor financiare alocate pe domeniul DRL în anul 2019, constituie 44,04 % din total mijloace financiare alocate din FNDR pentru RDS. Anul curent a fost valorificată suma de 16,05 mln lei, ceea ce constituie 94,36 % din mijloacele financiare alocate. Motivul nevalorificării totale este faptul că în anul 2019, nu a fost posibilă organizarea ședinței CNCDR pentru redistribuirea mijloacelor financiare.

Alți indicatorii obținuți din implementarea proiectelor prevăzute în măsura 1.2 *Reabilitarea și modernizarea drumurilor regionale și locale*, nu pot fi cuantificați, dat fiind faptul că proiectul nu este finalizat.

Măsura 1.3. Dezvoltarea sistemelor regionale de management integrat al deșeurilor solide

Figura 6

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

Pentru analiza indicatorilor specifici măsurii date, sunt utilizate informații oferite atât de BNS cât și de Inspectoratul Ecologic de Stat. BNS oferă o serie de indicatori pentru anii 2015-2018, dezagregați pe regiuni și mediile rural/urban, iar IES oferă doar unele date la nivel național.

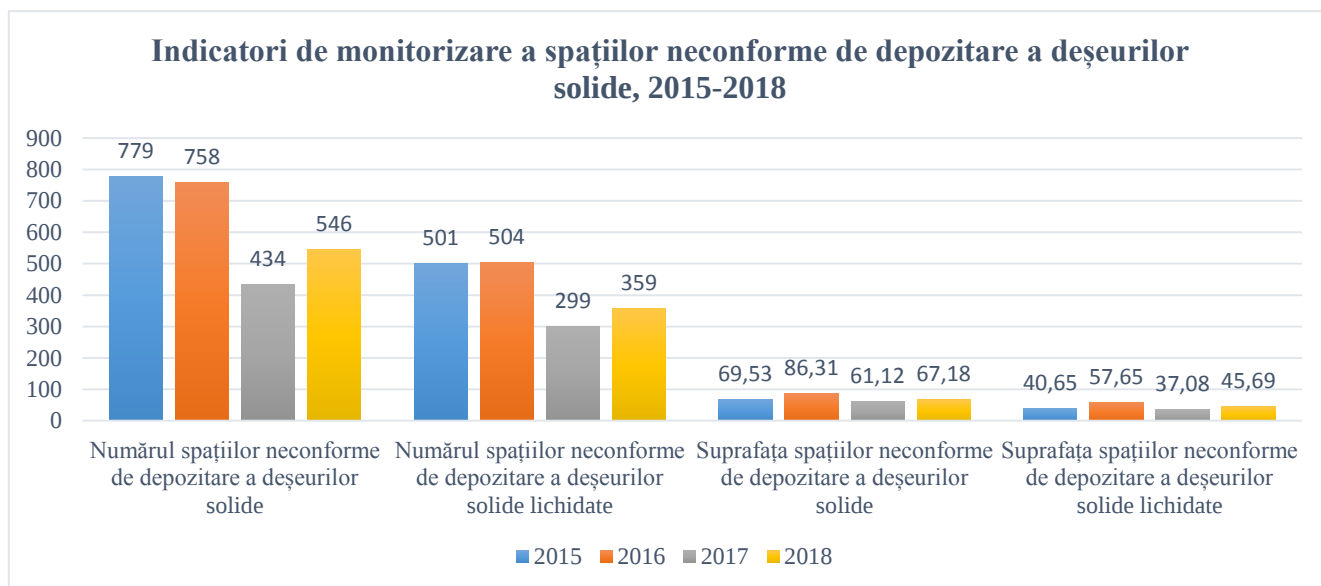
În baza analizei indicatorilor furnizați de BNS, se constată o lipsă acută a serviciilor de gestionare a deșeurilor în mediul rural, rata de acoperire cu servicii de MDS în mediul rural fiind de 58 ori mai mică, comparativ cu mediul urban. Așadar, pentru RDS avem în anul 2018 din 4,4% rata de acoperire cu servicii de MDS, doar 1,4% în mediul rural și 81,8% în mediul urban.

La nivel național, dar și la nivel regional, se atestă o creștere a ratei de acoperire a localităților cu servicii de MDS,

comparativ cu anul 2015.

Comparativ cu anul 2015, numărul spațiilor neconforme de depozitare (Figura 7) a deșeurilor solide s-a redus cu 233 unități, iar suprafața spațiilor neconforme a fost redusă cu 2,35 ha. Această dinamică se datorează eforturilor depuse de APL-uri, astfel se observă caracterul instabil de reducere a spațiilor neconforme de depozitare a deșeurilor solide. În cazul unei poteci clare în acest domeniu, tendința ar purta un caracter mai pronunțat.

Figura 7

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

În vederea realizării acestei măsuri, pe parcursul perioadei de raportare nu au fost implementate proiecte investiționale.

Deși în RDS pentru zona 3 de MDS a fost finalizat studiul de fezabilitate, pentru zonele 1 și 2 au fost elaborate studiile de pre-fezabilitate, negocierile cu investitorii au fost stopate până la stabilirea unei viziuni naționale unice și clare asupra dezvoltării sectorului MDS.

Măsura 1.4. Sporirea eficienței energetice a clădirilor și spațiilor publice

Realizarea acestei măsuri în anul 2019 s-a rezumat la implementarea a trei proiecte, pentru care, au fost valorificate toate mijloacele financiare. Ponderea mijloacelor financiare pe domeniul EE, reprezintă 5,18%, din total alocat din FNDR pentru anul 2019.

Astfel, pentru proiectul „Reabilitarea termică a clădirii IMSP „Spitalul raional Cantemir” (bloc chirurgical)”, finanțat din FNDR, nu pot fi raportați indicatorii de produs și rezultat, dat fiind faptul că în anul curent nu a fost desfășurată recepția la terminarea lucrărilor. Pentru celelalte 2 proiecte, drept indicatori de produs servesc 2 proiecte tehnice de execuție elaborate și transmise către beneficiar.

Tabelul 8: Proiectele investiționale în domeniul EE în proces de implementare/ implementate în RDS pe parcursul anului 2019

Nr.	Titlul proiectului	Valoarea contractuală a proiectului, mii lei	Sursa de finanțare	Alocat/ disponibil 2019	Valorificat 2019	% Valorificării
1.	Reabilitarea termică a clădirii IMSP „Spitalul raional Cantemir (bloc chirurgical)	12 613,09	FNDR	2 001,02	2 001,02	100,00
2.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic "Matei Basarab" din orașul Basarabeasca	501,00	GIZ	450,90	450,90	100,00*
3.	Sporirea eficienței energetice a Liceului Teoretic "Constantin Spătaru" din orașul Leova	1 335,00	GIZ	1 201,50	1 201,50	100,00*
Total proiecte investiționale în domeniul EE în proces de implementare/implementate în RDS pe parcursul anului 2019		14 449,09	FNDR – 1 GIZ - 2	3 653,42	3 653,42	-

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

**ponderea valorificării mijloacelor pe tot parcursul implementării proiectului*

De asemenea, în perioada de raportare, în data de 19.02.2019, practica de planificare locală participativă în sectorul EE a clădirilor publice din Basarabeasca a fost prezentată în cadrul unui seminar regional cu tema „Planurile locale de acțiune privind eficiența energetică (PLAEE) - instrument eficient pentru planificarea și atragerea finanțării pentru implementarea proiectelor de eficiență energetică în municipalități”, organizat de Agenția de Eficiență Energetică. Astfel, au fost diseminate bune practici în rândul a 50 participanți.

Un alt eveniment de organizat în vederea diseminării practicii de planificare locală participativă în sectorul EE a clădirilor publice din RD Sud a fost atelierul de lucru cu tema: „Etapele practice pentru elaborarea Planului local de acțiuni în domeniul eficienței energetice (PLAEE)”, organizat în data de 21.06.2019 la Cimișlia, la acesta participând 20 persoane.

Obiectivul Specific 2: Creșterea economică echilibrată și durabilă

Obiectivul specific 2 al prezentei strategii, vine de asemenea să contribuie la realizarea obiectivului general. Dat fiind faptul, că regiunea de Dezvoltare Sud este una defavorizată din punct de vedere a persoanelor încadrate în câmpul muncii, investiții materiale pe cap de locuitor, nr de IMM-uri la 1000 locuitori și alți indicatori macroeconomici, acesta devine un domeniu prioritar pentru impulsivarea dezvoltării.

Progresul în dezvoltarea regională a RDS poate fi atins, în mare parte, prin asigurarea creșterii economice durabile, ca motor al dezvoltării regiunii. Dezvoltarea economică constantă și echilibrată poate genera resurse financiare, ce pot fi reinvestite în regiune, inclusiv pentru ameliorarea problemelor sociale.

Intervențiile în domeniul dezvoltării economice se vor desfășura prin intermediul proiectelor regionale strategice, care au fost identificate, selectate și prioritizate împreună cu partenerii regionali, bazându-se pe concentrare teritorială și impact regional sporit.

Acest obiectiv poate fi atins prin acțiunile planificate în cadrul următoarelor măsuri:

- 2.1. Identificarea și planificarea dezvoltării centrelor urbane**
- 2.2. Planificarea dezvoltării economice și turistice a RDS**
- 2.3. Dezvoltarea serviciilor și infrastructurii de suport în afaceri**
- 2.4. Modernizarea și promovarea obiectivelor cultural-turistice de importanță regională**

Rezultatele ce urmează a fi atinse în urma implementării obiectivului 2, sunt:

- *Dezvoltare economică și turistică a RDS planificată*
- *Servicii și infrastructură de suport în afaceri dezvoltată*
- *Obiective cultural-turistice de importanță regională modernizate și promovate*

Măsura 2.1. Identificarea și planificarea dezvoltării centrelor urbane

Întru realizarea acestei măsuri, au fost desfășurate activități în cadrul proiectului „Suport Guvernului Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă”. Proiectul este implementat de către Ministerul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului al Republicii Moldova în colaborare cu Ministerul Investițiilor și Dezvoltării din Polonia și este susținut financiar din fondurile programului de cooperare poloneză pentru dezvoltare al Ministerului Afacerilor Externe al Poloniei – Polish Aid 2017. Scopul proiectului este crearea unui sistem eficient de sprijin pentru dezvoltarea urbană eficientă și reînnoirea orașelor, fiind denumit abreviat „Revitalizarea municipiilor din Republica Moldova”.

Astfel, în perioada anului 2019 au fost desfășurate:

- 2 Conferințe Naționale privind Revitalizarea urbană;
- 1 Conferință Internațională privind Revitalizarea urbană;
- 1 stagiu privind Revitalizarea Urbană în Polonia;
- 9 ateliere și ședințe de lucru privind revitalizarea urbană;
- 1 sesiune de informare pentru beneficiarii de program pentru anii 2018-2019.

În cadrul acestor activități, 6 actori din RDS au capacități îmbunătățite privind politica de revitalizare urbană, inclusiv 2 angajați ADR Sud.

Ca și rezultate ale acțiunilor date, pot servi:

- 2 propuneri de proiecte elaborate de către APL-urile din RDS și depuse în cadrul apelului FGM 2019 – EDIȚIA REVITALIZARE URBANĂ (Primăria Cimișlia, Primăria Căușeni), dintre ele, 2 acceptate spre finanțare;
- 3 formulare depuse la concursul privind solicitarea asistenței tehnice pentru elaborarea programelor de revitalizare urbană - 2 orașe selectate beneficiare de asistență tehnică (Primăria Ștefan Vodă, Primăria Cahul);

- 2 Programe de Revitalizare urbană pentru or. Cimișlia și Căușeni evaluate și avizate de către ADR Sud, prezentate în cadrul consultărilor publice și aprobate de către consiliile locale;
- 2 ședințe în teritoriu privind crearea grupurilor de lucru pentru elaborarea programelor privind revitalizarea urbană pentru or. Ștefan Vodă și mn. Cahul;
- 1 teren de joacă și fitness deschis oficial în zona de revitalizare a Școlii Profesionale;
- conceptualizată, la nivel național, o idee de propunere de politică publică de dezvoltare urbană a centrelor urbane, ce a fost prezentată și supusă dezbaterilor în cadrul Mesei rotunde cu genericul „Noile provocări în dezvoltarea regiunilor de dezvoltare”.

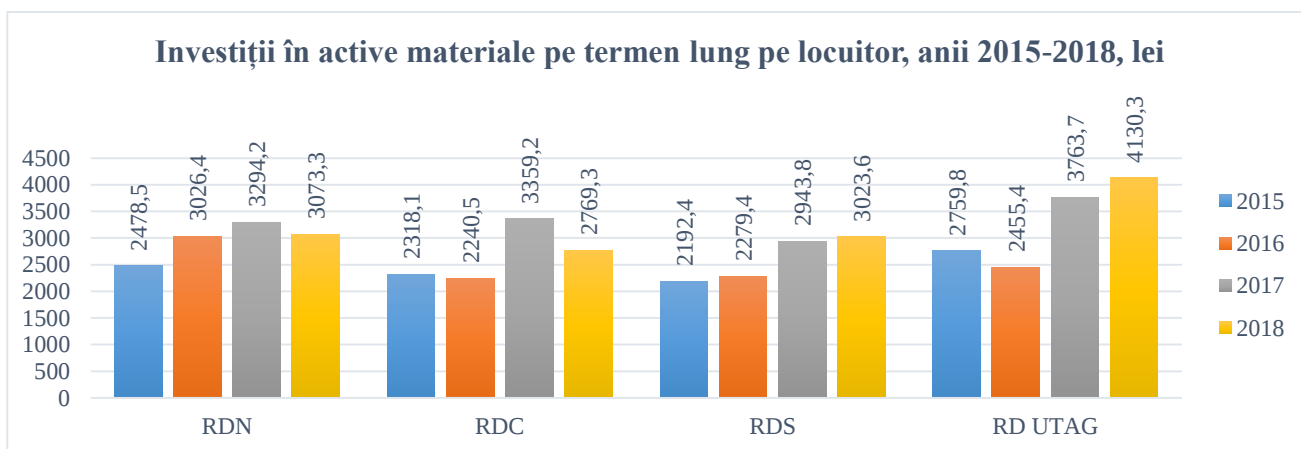
Această politică presupune consolidarea a 6 orașe – poli de creștere, printre care se numără mun. Cahul din RDS și urmărește să diminueze decalajele de dezvoltare în interiorul țării, întrucât Republica Moldova își bazează creșterea pe nivelul de dezvoltare din mun. Chișinău și Bălți și fortificarea orașelor cu potențial în vederea impulsivării dezvoltării acestora și a localităților adiacente.

Măsura 2.3. Dezvoltarea serviciilor și infrastructurii de suport în afaceri

Urmărind dinamica indicatorilor de M&E a dezvoltării economice a regiunilor, în perioada 2015-2018, constatăm că RDS rămâne a fi regiunea cu cele mai puține investiții în active materiale pe termen lung pe cap de locuitor, cu cel mai mic număr de IMM și cu cea mai mică rată de ocupare a forței de muncă, față de RDN, RDC și RD UTAG.

În dinamică, indicatorii economici totuși au o tendință pozitivă. Investițiile pe termen lung pe cap de locuitor în RDS, în 2018 ating valoare de 3023,6 lei/cap de locuitor, majorându-se cu 831,2 lei față de anul 2015. Numărul de întreprinderi mici și mijlocii la fel cunoaște o evoluție pozitivă, atât la nivel de fiecare regiune, cât și în regiunea Sud. Ambii indicatori monitorizați reflectă o disparitate. La nivel de țară aceștia au valori mari, fapt ce se datorează numărului mare de IMM-uri și investițiilor în mun. Chișinău în comparație cu restul regiunilor de dezvoltare.

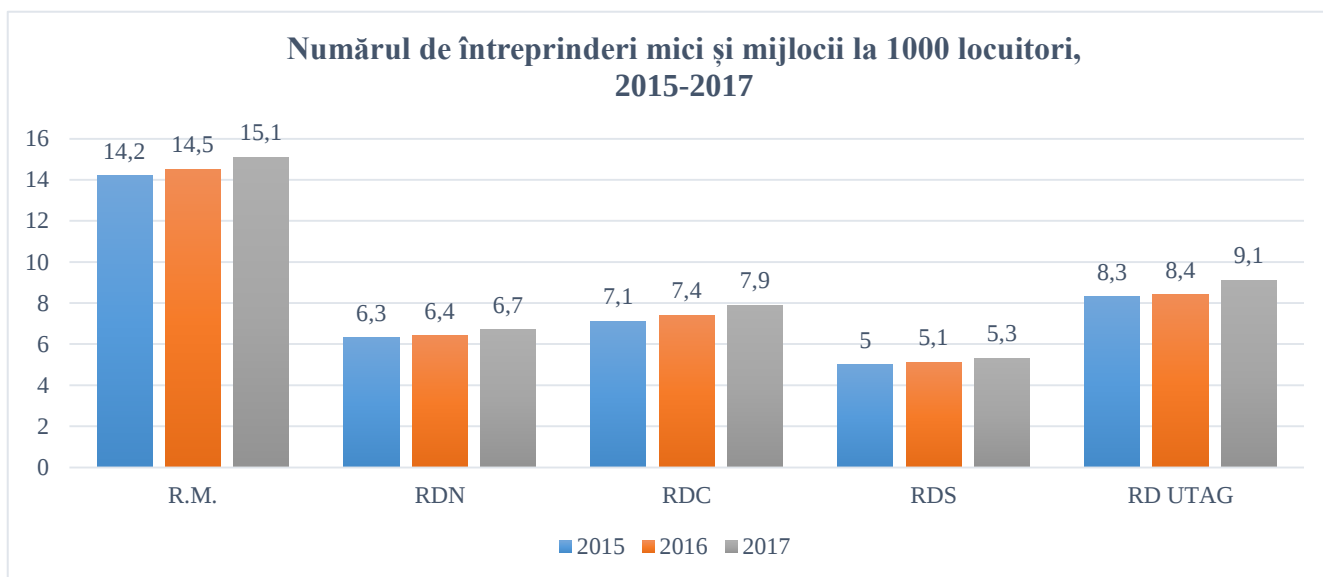
Figura 8

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

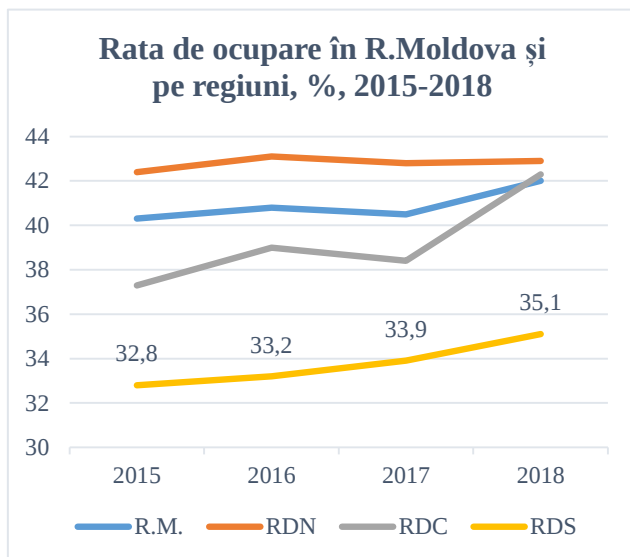
Analizând în dinamică indicatorii rata de ocupare și rata șomajului, atestăm o evoluție pozitivă. Rata de ocupare atestă o creștere constantă în regiunea Sud, astfel majorându-se cu 2,3 p.p. față de anul 2015. Rata șomajului se reduce cu 1.3 p.p. Pe lângă faptul că indicatorii arată o îmbunătățire a situației în domeniul pieței muncii, totuși aceste valori se datorează și faptului că în ultimii ani, activitatea IMM-urilor devine mai transparentă și furnizează informații privind numărul de angajați, salarii, mai ales, sub incidență cad întreprinderile din domeniul agriculturii, care în urma unor reforme efectuate, sunt obligate să ducă evidența personalului și să achite salarii oficiale. În ceea ce privește rata șomajului, aceasta este influențată și de restricțiile și condițiile de a obține statutul de șomer și nu indică numărul total al populației apte neîncadrate în câmpul muncii.

Figura 9

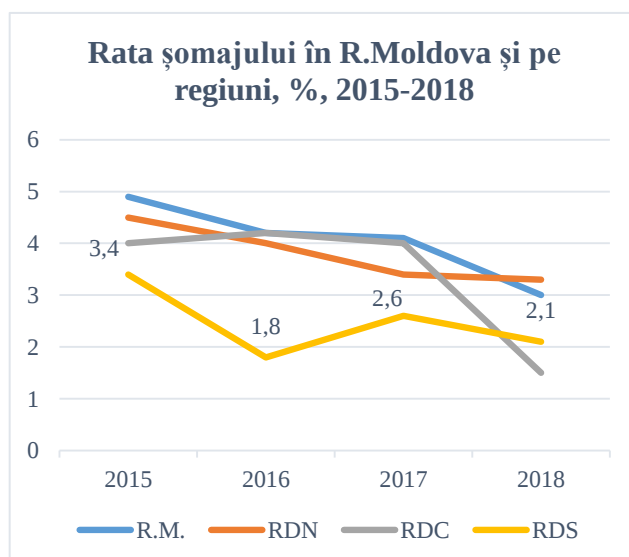
Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2017

Figura 10

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

Figura 11

Sursa: Elaborată în baza datelor BNS, 2015-2018

În vederea stimulării dezvoltării economice a regiunii, ADR Sud a acționat prin implementarea a două proiecte investiționale finanțate din sursele FNDR și un proiect soft, finanțat din sursele UE.

Ponderea mijloacelor financiare alocate în domeniul ISA, pe parcursul anului 2019 constituie 15,53% din total mijloace financiare alocate din FNDR.

Tabelul 9: Proiectele investiționale în domeniul ISA în proces de implementare/implementate în RDS pe parcursul anului 2019

Nr.	Titlul proiectului	Valoarea contractuală a proiectului, mii lei	Sursa de finanțare	Alocat 2019	Valorificat 2019	% Valorificării
1.	Dezvoltarea durabilă a Parcului Industrial Cahul ca structură de sprijinire a afacerilor de importanță regională	20 172,53	FNDR	3 000,00	3 000,00	100,00
2.	Oportunități pentru atractivitatea investițională în economia Regiunii de Dezvoltare Sud (ZEL Căușeni)	18 620,18*	FNDR	3000,00	0,00	0,00
Total proiecte investiționale în domeniul ISA implementate în RDS pe parcursul anului 2018		38 792,71	FNDR- 2	6 000,00	0,00	0,00

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

*costul inițial al proiectului

Pentru proiectul „Oportunități pentru atractivitatea investițională în economia Regiunii de Dezvoltare Sud (ZEL Căușeni)”, finanțat din FNDR, nu a fost posibilă valorificarea mijloacelor bănești în anul curent. Sarcinile de implementare a proiectului dat sunt repartizate între 3 actori de implementare după cum urmează:

- Consiliul raional Căușeni (buget raional) – construcția rețelelor edilitare (rețele de gaz natural, apeduct și canalizare, rețele electrice);
- Rezidentul ZEL, S.R.L. Coroplast Harness Technology (investiție proprie)– proiectarea și construcția halei industriale;
- ADR Sud (FNDR) – construcția drumului de acces și amenajarea teritoriului.

Anul curent a fost modificat proiectul tehnic de execuție, responsabil de modificare fiind Rezidentul ZEL, fără care, evident, nu a fost posibil a întreprinde careva măsuri pentru implementarea lucrărilor finanțate din FNDR. Ulterior, au fost desfășurate 3 proceduri de achiziții publice, dintre care:

I procedură a fost anulată din cauza lipsei numărului de oferte calificate necesare;

II procedură a fost anulată de Agenția Națională pentru Soluționarea Contestațiilor;

III procedură este la moment cu statutul „în evaluare”, și se află din nou la ANSC pentru soluționarea unei contestații.

Dat fiind faptul că economia regiunii Sud, în comparație cu alte regiuni, este defavorizată, în vederea sporirii potențialului investițional a regiunii, începând cu anul 2018, odată cu obținerea răspunsului afirmativ de finanțare din surse UE, se implementează Proiectul Soft **„Poarta de Sud a Moldovei deschisă pentru promovarea afacerilor și investițiilor”**, în cadrul inițiativei „Primari pentru creșterea economică”. 3 parteneri a proiectului: CR Cimișlia, ODIMM și ADR Sud realizează în comun activitățile planificate, ADR Sud fiind instituție responsabilă de componenta „Creșterea capacității instituționale de promovare a investițiilor în RDS”.

Ca rezultat al desfășurării activităților în cadrul proiectului, în perioada de raportare, de către ADR Sud au fost realizate următoarele:

1. Au fost elaborate, aprobate prin decizia consiliilor raionale și prezentate public 8 profiluri investiționale raionale. Fiind contractate servicii de traducere și machetare, a fost elaborată varianta finală a celor 8 profiluri raionale de investiții în limba română, rusă și engleză, precum și a fost elaborat, în trei limbi, 1 Catalog regional de investiții;
2. A fost elaborat portalul de promovare a investițiilor. În acest sens, a fost elaborat design-ul preliminar al portalului investițional, desfășurate ședințe de consultare precum și asigurată comunicarea cu antreprenorul privind proiectul site-ului. A fost colectată, formatată informația din profilurile investiționale și încărcată în sistem și au fost solicitate, identificate, alese și transmise către prestatorul de servicii imagini de calitate pentru fiecare interfață a site-ului și încărcate în sistem;
3. Au fost desfășurate activități în vederea pregătirii pentru desfășurarea Forumului Investițional în RDS, astfel fiind elaborate în 3 limbi comunicatul de presă privind desfășurarea evenimentului; plasat pe pagina web anunțul de desfășurare a forumului; expediate solicitări de parteneriat către instituțiile mass-media din țară; identificați agenții economici activi și de succes din Republica Moldova; elaborată lista potențialilor participanți, care conține: nume/prenume, instituția, funcția, date de contact; elaborate și expediate prin intermediul Poștei Moldovei și e-mail, invitații nominale pentru reprezentanții ministerelor, corpului diplomatic, delegației UE în R.M., Camerei de Comerț și Industrie, partenerii de dezvoltare, președinții Consiliilor Județene din România, ș.a.; creat și mediatizat pe

rețelele de socializare evenimentul desfășurării Forumului Investițional Regional; elaborate proiectele agendelor pentru evenimentul de 2 zile în limbă română, rusă și engleză; creat în 3 limbi formularul online de înregistrare a participanților. În vederea extinderii activităților din cadrul forumului, au fost desfășurate două ședințe cu reprezentanții GIZ „Consilierea Guvernului Republicii Moldova în politici economice” iar în colaborare cu prestatorul de servicii, au fost elaborate machetele materialelor promoționale: pix, mapă, carnet, banner;

4. În perioada 21-26 ianuarie 2019 a fost desfășurată o vizită de studiu în Estonia, organizată în cadrul proiectului în vederea preluării bunelor practici UE în domeniul furnizării de servicii de suport antreprenorial;

5. A fost desfășurat, în data de 16 aprilie 2019, evenimentul de lansare a 8 Centre de Suport în Afaceri în regiunea de Sud;

6. În perioada 10-11 iunie 2019, a fost organizată o vizită de studiu în Armenia pentru membrii grupului de lucru în domeniul suport în dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri.

Nu a fost posibilă finalizarea proiectului și realizarea tuturor indicatorilor preconizați, dat fiind faptul că termenul de implementarea a proiectului a expirat, iar Delegația Uniunii Europene nu a acceptat prelungirea ulterioară a perioadei de implementare și finanțării.

Măsura 2.4. Modernizarea și promovarea obiectivelor cultural-turistice de importanță regională

În anul 2019, au fost alocate surse financiare din FNDR pentru implementarea a unui proiect din domeniul “turism”. Astfel, în perioada anului 2019, 99,26% din mijloace financiare alocate, au fost valorificate. Motivul nevalorificării totale este faptul că în anul 2019, nu a fost posibilă organizarea ședinței CNCDR pentru redistribuirea mijloacelor financiare.

Tabelul 10: Proiectele investiționale în domeniul sporirii atractivității turistice în proces de implementare în RDS pe parcursul anului 2019

Nr.	Titlul proiectului	Valoarea contractuală a proiectului, mii lei	Sursa de finanțare	Alocat 2019	valorificat 2019	% Valorifi-cării
1	Construcția drumului de acces spre Mănăstirea ”CHISTOLENI”	8 953,17	FNDR	6 613,21	6 564,59	99,26
	Total proiecte investiționale în domeniul AT în proces de implementare în RDS pe parcursul perioade ianuarie-iunie 2019	8 953,17	FNDR- 1	6 613,21	6 564,59	99,26

Sursa: Elaborat în baza datelor de monitorizare a proiectelor

În perioada de referință ADR Sud s-a axat și pe realizarea unor activități complementare domeniului respectiv. Astfel, și în 2019, ca și în anii precedenți, ADR Sud a promovat activ potențialul turistic și cultural al RDS, evoluând pe rol de partener în ceea ce privește mediatizarea mai multor evenimente de talie regională și națională, desfășurate în RDS.

În cadrul acestor evenimente, ADR Sud a diseminat materiale promoționale și informative, printre care: Ghidul turistic al RDS, intitulat „Vizitați Regiunea de Dezvoltare Sud”, Profilul Regiunii de Dezvoltare Sud, Portofoliul de proiecte, Strategia de Dezvoltare a RDS, Buletinul informativ „Dezvoltare regională”, Studiul privind calitatea factorilor de mediu în RDS, pliante, broșuri ș.a. Materialele promoționale au fost distribuite unui spectru larg de actori, printre care APL I și II, reprezentanți ai societății civile, mass-media, membrilor CRD Sud, partenerilor de dezvoltare, muzeelor din regiune și tuturor celor care au manifestat interes.

Turismul cultural este susținut în zonă de câteva evenimente-cheie, printre care se numără Expoziția-târg „Parada Florilor” (Cimișlia), Festivalul „iProsop” (s. Selemet, r-l Cimișlia), Festivalul internațional de folclor „Nufărul Alb” (Cahul), Festivalul Strugurelui (Cimișlia), Expoziția-târg „Hai la piersici!” (s. Tudora, r-l Ștefan Vodă), Festivalul etnofolcloric regional „Dulce floare de salcâm” (s. Văleni, Cahul), Festivalul Regional „Ecol la Baștina” (Leova), Festivalul de dans popular în memoria coregrafului Ion BAZATIN (Cimișlia), Festivalul-concurs regional „Pâinea noastră cea de toate zilele” (Cahul), Festivalul regional al orchestrelor de muzică populară în memoria rapsodului Ion POPUȘOI (Cimișlia), Ziua Națională a Vinului ș.a.

În vederea identificării posibilităților de finanțare pentru modernizarea și promovarea obiectivelor cultural-turistice de importanță regională, au fost elaborate și depuse mai multe propuneri de proiecte, care vor fi descrise în capitolul Măsura 3.3.

Totodată, pe rețelele de socializare au fost distribuite spoturi publicitare privind destinații turistice din RDS.

Anul curent, proiectul – *„Renaissance of the authentic crafts folk - common cultural heritage as a focal point for sustainable economic and tourism development”* (Renașterea meșteșugurilor autentice - moștenirea culturală comună ca punct focal pentru dezvoltarea economică și turistică durabilă), aplicat în cadrul Programului Operațional Comun România - Republica Moldova 2014-2020 în anul 2018, a trecut 2 etape de evaluare. La moment acesta se află la etapa de prezentare a documentelor justificative și completarea dosarului pentru semnarea contractului de grant. Parteneri de implementare: ADR Sud, partener lider, Asociația ART Meșteșugurile Prutului din Iași, partener. Suma proiectului constituie 110,430.00 EUR, dintre care 99,387.00 EUR - contribuția UE iar 11,043.00 EUR - contribuția partenerilor. Perioada de implementare este de 16 luni. Obiectivul general este îmbunătățirea potențialului turistic din Regiunea de Sud a zonei transfrontaliere cu o nouă activitate economică legată de meșteșugurile tradiționale, ca modalitate de creștere a veniturilor din activitățile turistice și de păstrarea codului genetic al identității naționale a comunităților din ambele părți ale Râul Prut, care au moștenit tezaurul cultural comun ca urmare a evoluției istorice.

Obiectivul Specific 3: Consolidarea guvernantei regionale

„Buna guvernare înseamnă asigurarea unui standard ridicat de civilizație și un trai decent”. În implementarea politicii de dezvoltare regională buna guvernare presupune un efort comun al tuturor

actorilor care participă în procesul de DR: instituții de dezvoltare regională, CRD și ADR; APL din regiune, sectorul privat și societatea civilă. O bună guvernare necesită implicare în procesul de luare a deciziilor, distribuirea corectă a responsabilităților actorilor implicați, precum și asigurarea transparenței acestui proces.

Îmbunătățirea capacității regionale de "guvernare" poate fi asigurată prin formarea de competențe a actorilor sociali implicați în implementarea politicii de dezvoltare regională și crearea condițiilor pentru aplicarea în regiune a modificărilor legale și normative care vor fi propulsate de noua paradigmă a dezvoltării regionale.

Rezultatele ce urmează a fi atinse în urma implementării obiectivului 3, sunt:

- *Actori de DR cu capacități îmbunătățite*
- *Interes sporit și rată în creștere de participare a membrilor CRD în procesul decizional*
- *Nivel de satisfacție a populației din RDS față de implementarea politicii de dezvoltare regională sporit*
- *Investiții pentru implementarea proiectelor regionale atrase în regiune*
- *Sisteme de evaluare și monitorizare a SDR funcționale*

Pentru atingerea acestui obiectiv, sunt stabilite următoarele măsuri:

3.1. Dezvoltarea capacităților actorilor de dezvoltare regională

3.2. Eficientizarea activității operaționale a instituțiilor de dezvoltare regională

3.3. Promovarea potențialului regiunii și atragerea investițiilor în domeniul dezvoltării regionale

3.4. Aplicarea sistemelor de evaluare și monitorizare a SDR

Descrierea detaliată privind desfășurarea activităților în cadrul acestui obiectiv, sunt prezentate în continuare.

Măsura 3.1. Dezvoltarea capacităților actorilor de dezvoltare regională

Pentru realizarea măsurii respective, au fost identificate necesitățile de instruire ale actorilor implicați în procesul de dezvoltare regională și elaborat Programul de instruire în domeniul dezvoltării regionale pentru anul 2019. Anexa 4 la prezentul raport, reflectă totalitatea de instruire/ ateliere/ mese rotunde/ ședințe/ vizite de studii etc., și grupurile - țintă: specialiștii ADR Sud, reprezentanți ai APL de nivel I și II din RDS, membrii CRD/CRS Sud, antreprenori activi și potențiali, etc.

Ca rezultate a implementării măsurii date, putem enumera:

- 97 ateliere de lucru, mese rotunde;
- 14 sesiuni de instruire;
- 13 specialiști ADR Sud instruiți;
- 746 reprezentanți ai APL de nivel I și II și alți actori instruiți;

Printre cele mai importate domenii de instruire a actorilor regionali se numără:

- planificare strategică;
- implementarea strategiilor regionale folosind Sistemul Informațional Geografic (GIS);
- furnizarea de servicii și infrastructura de suport antreprenorial;
- procesul de achiziții publice, managementul contractelor;
- managementul serviciilor de alimentare cu apă și sanitație și eficiență energetică;
- managementul financiar și evidența contabilă;

- comunicarea eficientă și promovarea proiectelor;
- suportul UE prin programele și inițiativele: M4EG, Revitalizarea Urbană, MSPL;
- apeluri de proiecte etc.

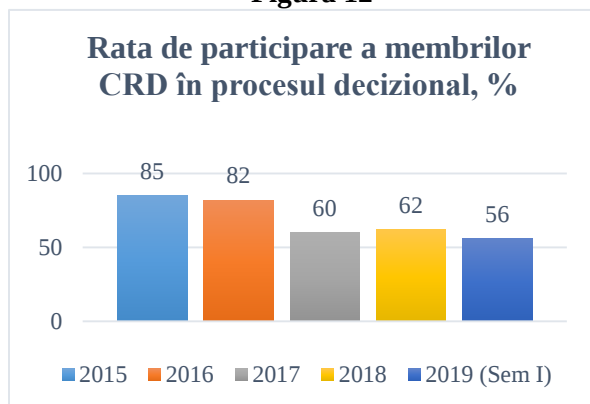
Un know-how pentru angajații RDS sunt abilitățile de a crea hărți prin intermediul QGIS, însușite în cadrul celor 5 instruirii desfășurate în perioada de raportare și 2 vizite de studiu.

De asemenea, 8 APL-uri de nivel II din Regiunea de Dezvoltare Sud au făcut cunoștință cu infrastructura de suport în afaceri din Estonia, fapt ce va permite utilizarea practicilor acumulate la nivel local.

Conferința Regională „Suportul UE în Dezvoltarea Regiunii de Sud”, a permis schimbul de experiență dintre beneficiarii direcți ai proiectului și potențialii beneficiari.

Măsura 3.2. Eficientizarea activității operaționale a instituțiilor de dezvoltare regională

Figura 12

Sursa: Elaborat în baza datelor ADR Sud, 2015-2019

Această măsură presupune asigurarea eficienței în activitatea operațională a ADR și CRD Sud, instituții responsabile de calitatea implementării politicii de dezvoltare regională.

Unul din indicatorii de monitorizare a acestor măsuri, este rata de participare a membrilor CRD Sud în ședințe. Analiza dinamică a acestor date, atestă că, în anul 2015 avem o rată de participare a membrilor CRD de 85%, care se reduce anual, astfel pentru semestrul I 2019, ajunge la doar 56 %. Prin urmare, avem o scădere a ratei de participare a membrilor CRD Sud cu 29% față de anul de referință 2015.

Pe rol de secretar al Consiliului Regional pentru Dezvoltare, în perioada de raportare, Agenția a asigurat organizarea și desfășurarea unei ședințe ordinare a CRD Sud și a prezentat documente care necesitau aprobare și avizare. Astfel, în perioada de raportare, cu prezența a 18 membri CRD Sud, au fost aprobate 4 decizii.

În rezultatul activităților în cadrul acestei măsuri, au fost obținute următoarele rezultate:

- 1 ședință CRD Sud organizată;
- 4 decizii aprobate;
- 18 membri CRD participanți.

Anul curent a fost inițiată activitatea în vederea constituirii noii componente CRD Sud. În acest sens, după desfășurarea alegerilor locale în data 20 octombrie 2019 și alegerile locale din turul II, în perioada lunii decembrie 2019 au fost desfășurate următoarele activități:

- inițierea concursului de selectare a noilor membri CRD Sud;
- postarea anunțului de inițiere, pe site-ul web al Agenției și distribuirea pe rețelele de socializare;

- identificarea celor mai activi reprezentanți ai societății civile și sectorului privat din regiunea de sud;
- conlucrarea cu autoritățile publice locale și solicitarea suportului în vederea informării despre concurs a membrilor activi identificați;
- acordarea suportului aplicanților la concurs;
- facilitarea organizării ședinței Comisiei de evaluare administrativă a dosarelor și asigurarea secretariatului;
- informarea aplicanților despre rezultatele concursului de selectare a membrilor CRD Sud.

Deși a fost planificat către sfârșitul anului definitivarea listei membrilor CRD, activitatea a fost prelungită pentru anul 2020 dat fiind faptul că societatea civilă și mediul privat au manifestat interes scăzut de a participa la Concurs privind obținerea statutului de membru CRD.

Măsura 3.3. Promovarea potențialului Regiunii și atragerea investițiilor în domeniul dezvoltării regionale

În vederea sporirii vizibilității regiunii și a instituțiilor de dezvoltare regională din RDS, în perioada de raportare, pentru asigurarea maximală a transparenței activității CRD Sud și ADR Sud, a implementării programelor și politicilor de dezvoltare regională, cât și în scopul promovării obiectivelor de dezvoltare regională, au fost elaborate în total 249 de comunicate, anunțuri, invitații pentru societatea civilă și mass-media și note informative care vizează nemijlocit activitatea instituției, evenimentele desfășurate în RDS, apelurile și programele de finanțare deschise ș.a., care au fost plasate pe pagina web a ADR Sud și au acumulat în total 427739 de vizualizări.

De notat că, în dinamică, față de 466909 de accesări ale paginii web înregistrate în perioada anului trecut, numărul vizitatorilor site-ului www.adrsud.md înregistrați în perioada celor 12 luni ale anului 2019 este unul care denotă o ușoară scădere. Acest lucru este legat, probabil, de reconfigurarea puterii la nivel național, de lipsa din partea acestuia a unei viziuni și agende de lucru foarte clare, și de trecerea în umbră, pe durata fostei guvernări, a politicii de dezvoltare regională în Republica Moldova. Drept urmare a provocărilor care au existat în promovarea și implementarea acestei politici, interesul societății civile față de activitatea ADR Sud și, aleatoriu, față de activitatea MADRM pe segmentul dezvoltării regionale a fost unul în descreștere și poate fi explicat prin faptul că realizarea obiectivelor de dezvoltare regională atât la nivel național, cât și regional, local, au fost, o perioadă oarecare, zădărnicate de incompetența și lipsa de responsabilitate a unor factori de decizie centrali. Or, “politică de dezvoltare regională” presupune o activitate concentrată a diferitor autorități, structuri și instituții de stat, regionale sau locale, publice și private, realizată în scopul sprijinirii proceselor de dezvoltare în regiuni și echilibrării nivelului de dezvoltare al acestora atât în interiorul regiunilor, cât și între regiuni.

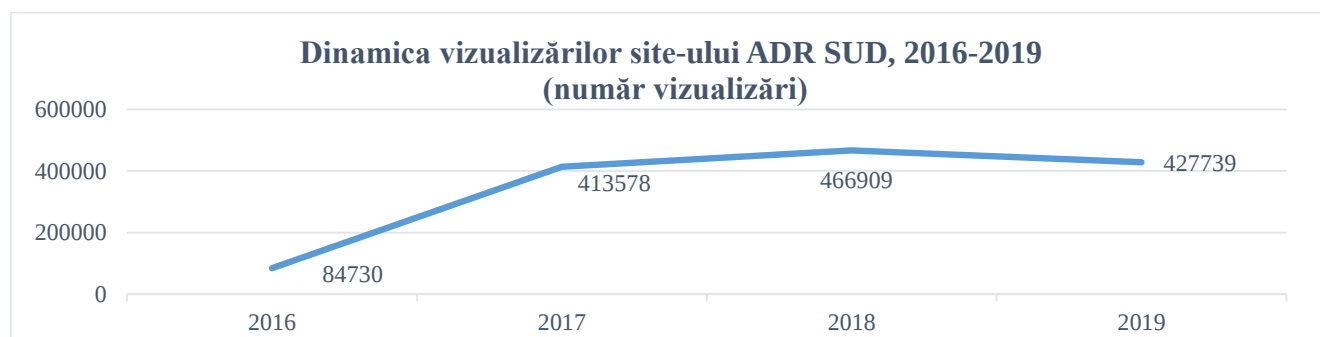
Totuși, am depus eforturi susținute pentru a promova în continuare obiectivele politicii de dezvoltare regională și activitatea MADRM/ADR Sud, măsurile investiționale realizate în beneficiul cetățenilor și credem că indicatorii obținuți ne permit să considerăm că am reușit să menținem conexiunea și cooperarea între ADR Sud și subdiviziunile de profil din cadrul MADRM, partenerii de dezvoltare, APL-urile de nivelurile I și II, cetățenii din Regiunea de Dezvoltare Sud, mass-media națională și locală.

În concluzie, putem spune că statistica anului 2019 vine să denote faptul că interesul populației din regiune pentru activitatea ADR și CRD Sud și, în general, pentru procesul de dezvoltare regională, nu este unul în scădere. Este doar un semn care ne indică asupra faptului că așteptările oamenilor sunt mult mai mari și că există nevoia imperativă de o schimbare în ceea ce privește paradigma politicii de dezvoltare regională. Finalitatea acesteia trebuie orientată spre crearea precondițiilor pentru asigurarea unor venituri suficiente, a ocupării și a asigurării condițiilor de trai a cetățenilor, sprijinirea inițiativei locale, atragerea investițiilor, crearea și dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, îmbunătățirea infrastructurii.

Este necesar, de asemenea, ca autoritățile publice locale și centrale să se implice mai mult în dezvoltarea economică locală, în contextul în care scopul politicilor economice îl reprezintă îmbunătățirea performanței economice și creșterea calității vieții în rândul populației dintr-un teritoriu. Ar fi cazul ca acestea să-și îndrepte atenția către antreprenori, inovare, colaborare și noi modalități de sprijinire a companiilor. Pentru ca o regiune să prospere, un număr relativ mic de investiții publice bine plasate pot debloca cel mai puternic potențial economic al regiunii. Acestea pot să deschidă și să exploateze noi posibilități pentru investițiile din sectorul privat, factorul cheie al succesului oricărei regiuni.

La rândul său, din partea ADR Sud se impune o cooperare mai strânsă cu APL-urile din regiune, cu mediul asociativ și antreprenorial în vederea identificării și dezvoltării ideilor de proiecte, consolidarea guvernantei regionale prin dezvoltarea în continuare a capacităților actorilor de dezvoltare regională, eficientizarea activității operaționale a instituțiilor de dezvoltare regională, promovarea potențialului regiunii și atragerea investițiilor în domeniul dezvoltării regionale.

Figura 13

Sursa: Elaborat în baza datelor ADR Sud

Este de menționat și faptul că, în decursul celor 12 luni ale anului 2019, pe contul Facebook al ADR Sud au fost afișate 611 postări ale comunicatelor, avizelor și altor informații relevante pentru actorii din regiune, care au avut un impact total de circa 221037 de persoane/vizualizări. Această statistică relevă faptul că, pe lângă site-ul ADR Sud, care rămâne a fi unul din principalele instrumente de mediatizare a activității Agenției, un potențial enorm în promovarea imaginii ADR Sud îl oferă rețelele de socializare.

Totodată, ca rezultat al colaborării Agenției cu mass-media și remiterii în adresa acesteia a comunicatelor de presă, în presa scrisă și electronică locală și națională, în perioada de raportare au apărut 213 de articole la tema dezvoltării regionale, 53 de reportaje TV și 107 de reportaje radio.

Activitatea ADR Sud a fost reflectată cu o frecvență mai mare în emisiunile radio și TV ale Companiei „Teleradio-Moldova”, ale posturilor de televiziune „Media-TV” , „Publika TV”, „Prime TV”, „Canal 3”, „Canal 2”, „Canal Regional”, ale postului de radio „Radio-Media Cimișlia”, pe site-ul oficial al Agenției informaționale de Stat „Moldpres”, pe portalurile informaționale electronice realitatea.md, stirilocale.md, cahul.md, noi.md, gazetadesud.md, leova.md, news.yam.md, provincial.md ș.a.

În perioada de referință au mai fost elaborate 4 numere ale Buletinului electronic informativ „Dezvoltare regională”, în paginile căruia s-au regăsit principalele evenimente care au marcat procesul de dezvoltare regională în RDS în decursul anului 2019. Cele patru ediții ale buletinului au fost plasate pe pagina web a ADR Sud și pe contul de Facebook, afișate pe panourile informative ale ADR Sud din cadrul Consiliilor raionale, distribuite membrilor CRD Sud, responsabililor din cadrul MADRM, reprezentanților APL I și II, partenerilor de dezvoltare.

De asemenea, pentru asigurarea vizibilității proiectelor implementate de ADR Sud și a transparenței valorificării mijloacelor FNDR, în procesul de lansare a proiectelor noi incluse în DUP 2017-2020 și aprobate spre finanțare în 2019, în perioada de raportare au fost elaborate și instalate în raionul Cahul - 6 panouri informative ale proiectului „*Construcția apeductului magistral Cahul - Lebedenco - Pelinei - Găvănoasa - Vulcănești (satel) - Al. Ioan Cuza și rețele interioare a satelor Lebedenco, Hutulu, Ursoaia, Pelinei, Sătuc, Găvănoasa, Vladimirovca și Nicolaevca din r-nul Cahul*”, Etapa I, Fazele I și II, finanțat din fondurile Agenției de Dezvoltare Elvețiene (SDC), prin intermediul Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), și 2 panouri informative ale proiectului „*Construcția drumului de acces spre Mănăstirea CHISTOLENI*”.

În perioada vizată, în vederea atragerii investițiilor, au fost depuse propuneri de proiecte în cadrul a 2 apeluri: Programul Operațional Comun „Bazinul Mării Negre”, și Programul Transnațional „Dunărea”. Elaborarea de proiecte a presupus un proces activ de cooperare în vederea identificării partenerilor relevanți pentru aplicare, precum și un proces participativ de identificare a soluțiilor în comun.

În data de 31 ianuarie 2019, în cadrul apelului lansat în cadrul Programului Operațional Comun Bazinul Mării Negre, au fost depuse 2 propuneri de proiecte:

1. „*Business Art Tourist Hub*”, parteneri în cadrul proiectului depus: entități din Bulgaria, Ucraina și România;
2. „*Common Heritage*”, parteneri în cadrul proiectului depus: entități din Bulgaria, România, Georgia și Turcia.

În data de 8 martie 2019, în cadrul apelului lansat în cadrul Programului Transnațional „Dunărea”, au fost depuse 4 propuneri de proiecte:

1. „*Protection and Development of Danube Food and Culinary Cultural Heritage – the Taste Road*”, ADR Sud în calitate de partener;
2. „*Boosting Industry 4.0 Readiness through Empowering Clusters with Innovative Services*”. ADR Sud în calitate de partener;
3. „*Development of effective strategies for prosumers empowerment- ESPD*”. ADR Sud în calitate de partener;
4. „*AGORA*”. ADR Sud în calitate de partener asociat.

De asemenea, anul curent, a fost elaborată propunerea de proiect cu genericul „Patrimoniul Cultural și Istoric al Muzeului „Ceterașii lui Ștefan cel Mare” din Tigheci - Sigur și Accesibil pentru

Generațiile Viitoare”, scopul căreia este valorificarea clădirii muzeului menționat ca destinație turistică, pentru a fi depusă în cadrul apelului lansat de Ministerul pentru Românii de Pretutindeni. Aceasta nu a fost depusă dat fiind faptul că clădirea muzeului nu este proprietate a primăriei, ci privată, iar procedura de trecere în bilanțul primăriei este îndelungată datorită numărului mare de cotași.

Pentru promovarea potențialului investițional, au fost desfășurate activități în cadrul proiectului „Poarta de Sud a Moldovei, deschisă pentru promovarea afacerilor și investițiilor”, acestea fiind descrise în capitolul privind realizarea măsurii privind infrastructura de suport în afaceri.

Măsura 3.4. Aplicarea sistemelor de monitorizare și evaluare a SDR

În cadrul acestei măsuri, activitățile efectuate sunt exclusiv soft și țin de perfecționarea mecanismului de monitorizare și evaluare a implementării SDR și raportarea asupra SDR Sud în baza modelului nou. Acest mecanism a fost lansat în anul 2016 și este perfecționat continuu. Ca și anexă a instrucțiunii date sunt fișele de indicatori de monitorizare și evaluare a obiectivului general și celor specifice ale SDR Sud 2016-2020. Acești indicatori sunt colectați într-o bază de date, care este completată pe măsura publicării datelor de către BNS.

În perioada anului 2019, în vederea perfecționării mecanismului de raportare asupra progresului privind implementarea SDR Sud, cu suportul MSPL, au fost desfășurate 2 ateliere de lucru :

- Perioada 5-6 martie: Analiza progresului în implementarea SNDR/SDR și agrearea necesităților de suport în domeniul perfecționării mecanismelor de raportare.
- Perioada 17-18 mai: modalitatea de raportare bazată pe rezultate asupra implementării SDR.

Rezultatul activităților în cadrul acestei măsuri este:

- 1 sistem de M&E elaborat și aprobat;
- 1 bază de date elaborată și actualizată, în dependență de apariția datelor la BNS.

Cooperarea cu partenerii de dezvoltare

Activitățile desfășurate în perioada de raportare în cooperare cu partenerii de dezvoltare, sunt descrise în tabel după cum urmează:

Tabelul 11: Cooperarea cu partenerii de dezvoltare

Nr.	Donatori	Denumirea proiectului	Perioada de implementare	Suma totală	Activități realizate de ADR Sud în perioada anului 2019
1	Guvernul Poloniei	Suport Guvernului Republicii Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016 – 2020 prin dezvoltarea urbană integrată și sustenabilă	2017 - 2019	361 313 EURO*	1. 2 APL din RDS (Primăria Căușeni și Primăria Cimișlia) asistate în elaborarea conceptelor viabile în concordanță cu principiile Revitalizării Urbane și depunerea acestora în cadrul apelului de proiecte deschis în cadrul Fondului de Granturi Mici 2019 – ediția Revitalizare Urbană, ambele au devenit câștigătoare și se află în proces de implementare: Primăria Cimișlia – Revitalizarea urbană a sectorului „Școlii Profesionale” din orașul Cimișlia; Primăria Căușeni – Revitalizare urbană a parcului Iurie NOROȘEANU. 2. 2 programe de Revitalizare urbană consultate public, avizate de ADR Sud și aprobate de către Consiliile locale; 3. 1 concurs desfășurat pentru acordarea suportului tehnic în elaborarea programelor de revitalizare urbană; 4. desfășurate ședințe trilaterale pentru stabilirea planurilor comune de acțiuni RU echipelor de lucru (ADR Sud, oraș beneficiar de asistență în anul 2019, facilitator oraș beneficiar 2018); 5. 9 de ședințe/ateliere privind revitalizarea urbană, la care au participat specialiștii ADR Sud precum și alți actori; 6. desfășurată 1 Conferință internațională cu genericul „Revitalizarea Urbană în Republica Moldova”, unde au participat și reprezentanți ai MADRM, Ministerului Investițiilor și Dezvoltării Economice din Polonia, ADR Sud, APL-uri beneficiare și alți actori; 7. au fost împărtășite experiențele și bunele practici în derularea proiectului pe parcursul anilor 2018-2019, în cadrul Conferinței Regionale „Suportul Uniunii Europene pentru Dezvoltarea Regională”, din data de 23 mai 2019.

2	Guvernul Elveției	Modernizarea serviciilor publice locale	2017 - 2019	2 891,80 EURO*	Anul curent a fost implementată Măsura investițională 2 ”Construcția apeductului magistral Cahul - Lebedenco - Pelinei - Găvănoasa – Vulcănești - Alexandru Ioan Cuza și rețelele interioare” (ETAPA I). În perioada de raportare, de către antreprenor, au fost finalizate următoarele lucrări de construcții, și anume: - construcția rețelei magistrale de alimentare cu apă – 11,074 km în 2 linii; - reabilitarea stație de pompare nr. 5 (existente); - construcția a 2 rezervoare din panouri metalice cu V = 800 m3; - montarea rețelelor electrice – 523 m.l. - construcția rețelelor de distribuție a apei – 25,247 km; - construcția a 4 rezervoare din panouri metalice cu V = 50 m3; - construcția a 2 instalații de dezinfectare a apei cu hipoclorit de sodiu; - construcția a 884 de bransamente la rețelele de distribuție a apei; - montarea 725 m.l. de rețea electrică; În perioada de raportare de către ADR Sud a fost organizate 2 recepții la terminarea lucrărilor și o recepție finală a obiectului, tot odată au fost transmise către beneficiari costurile investiționale formate - Au fost efectuate 11 vizite de monitorizare și desfășurate 8 ședințe de lucru.
3	Guvernul Cehiei	Suport privind implementarea strategiei regionale cu folosirea datelor Sistemului Informațional Geografic (GIS)	2019 - 2021	550 000 EURO*	Au fost desfășurate: 1. 2 ședințe de lucru; 2. 5 cursuri de instruire: - 19 – 21 martie 2019 – 7 participanți; - 15 aprilie 2019; 17 - 18 aprilie 2019 - 6 participanți; - 14 - 16 mai 2019 - 6 participanți; - 3-5 iunie 2019 - 3 participanți; - 25-28 noiembrie 2019 – 6 participanți. 3. 2 vizite de studiu în Republica Cehă în perioadele 16-21 septembrie 2019 și 7-12 octombrie 2019, scopul cărora a reprezentat schimbul de experiență, transferul de bune practici din Cehia în Republica Moldova în ceea ce privește dezvoltarea planificării strategice, a dezvoltării urbane și proiectelor investiționale prin utilizarea datelor geospațiale, încurajarea colaborării în domeniul cartografierii, colectării de date și oferirii unor servicii inovative, digitalizate populației – 5 angajați ai ADR Sud au participat.
4	Uniunea Europeană	Pregătirea proiectului tehnic și a documentației de licitație pentru lucrările de construcție a proiectelor AAC selectate și EE în 3 regiuni de dezvoltare	2016 - 2019	974 870, 00 EURO*	În RDS, la etapa actuală, a fost elaborată documentația tehnică pentru 2 proiecte în domeniul EE a instituțiilor publice și pentru 3 proiecte în domeniul AAC și transmise beneficiarului.

		ale Republicii Moldova			
		Construcția infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare și eficiența energetică în clădirile publice	2019 - 2021	12,6 mil EURO*	La etapa actuală, este în proces de elaborare documentația pentru lansarea licitațiilor privind lucrările de construcție.
5	Uniunea Europeană, inițiativa „Primari pentru creșterea economică ”	Poarta de Sud a Moldovei deschisă pentru promovarea afacerilor și investițiilor	2018-2019		1. Au fost elaborate, aprobate prin decizia consiliilor raionale și prezentate public 8 profiluri investiționale raionale. Fiind contractate servicii de traducere și machetare, a fost elaborată varianta finală a celor 8 profiluri raionale de investiții în limba română, rusă și engleză, precum și a fost elaborat, în trei limbi, 1 Catalog regional de investiții; 2. A fost elaborat portalul de promovare a investițiilor. În acest sens, a fost elaborat design-ul preliminar al portalului investițional, desfășurate ședințe de consultare precum și asigurată comunicarea cu antreprenorul privind proiectul site-ului. A fost colectată, formatată informația din profilurile investiționale și încărcată în sistem și au fost solicitate, identificate, alese și transmise către prestatorul de servicii imagini de calitate pentru fiecare interfață a site-ului și încărcate în sistem; 3. Au fost desfășurate activități în vederea pregătirii pentru desfășurarea Forumului Investițional în RDS, astfel fiind elaborate în 3 limbi comunicatul de presă privind desfășurarea evenimentul; plasat pe pagina web anunțul de desfășurare a forumului; expediate solicitări de parteneriat către instituțiile mass-media din țară; identificați agenții economici activi și de succes din Republica Moldova; elaborată lista potențialilor participanți, care conține: nume/prenume, instituția, funcția, date de contact; elaborate și expediate prin intermediul Poștei Moldovei și e-mail, invitații nominale pentru reprezentanții ministerelor, corpului diplomatic, delegației UE în R.M., Camerei de Comerț și Industrie, partenerii de dezvoltare, președinții Consiliilor Județene din România, ș.a.; creat și mediatizat pe rețelele de socializare evenimentul desfășurării Forumului Investițional Regional; elaborate proiectele agendelor pentru evenimentul de 2 zile în limbă română, rusă și engleză; creat în 3 limbi formularul online de înregistrare a participanților. În vederea extinderii activităților din cadrul forumului, au fost desfășurate două ședințe cu reprezentanții GIZ „Consilierea Guvernului Republicii Moldova în politici economice” iar în colaborare cu prestatorul de servicii, au fost elaborate machetele materialelor promoționale: pix, mapă, carnet, banner; 4. În perioada 21-26 ianuarie 2019 a fost desfășurată o vizită de studiu în Estonia, organizată în cadrul proiectului în vederea preluării bunelor practici UE în domeniul furnizării de servicii de suport antreprenorial;

					5. A fost desfășurat în data de 16 aprilie 2019, evenimentul de lansare a 8 Centre de Suport în Afaceri în regiunea de Sud; 6. În perioada 10-11 iunie 2019, a fost organizată o vizită de studiu în Armenia pentru membrii grupului de lucru în domeniul suport în dezvoltarea infrastructurii de suport în afaceri; Activitățile în cadrul proiectului nu au fost finalizate dat fiind faptul că nu a fost acceptată de către DUE extinderea perioadei de implementare a proiectului.
6	Uniunea Europeană	Inițiativa „Primari pentru creșterea economică ”			1. În perioada 31 ianuarie - 1 februarie 2019, ADR Sud a participat la workshop-ul dedicat dezvoltării economice locale bazată pe practicile și experiențele pozitive realizate de autoritățile publice locale – ”Dezvoltarea Economică Locală: gândește și acționează strategic”. 2. În data de 08.02.2019, un expert internațional a efectuat în Regiunea Sud o vizită de monitorizare a proiectului "Primari pentru creștere economică" în Moldova, scopul fiind înțelegerea avantajelor/beneficiilor acestui proiect pentru autoritățile locale și partenerii implicați, identificarea punctelor de îmbunătățire pentru o posibilă extindere a acestui proiect. 3. În data de 21.03.2019, ADR Sud a participat la ședința comună cu echipele de implementare a proiectelor pilot din R. Moldova în cadrul inițiativei „Primari pentru creștere economică”. 4. A fost desfășurat un atelier de comunicare eficientă și de asigurare a unei vizibilități mai bune a acțiunilor și beneficiilor parteneriatelor de dezvoltare. Atelierul a avut loc în data de 22 aprilie 2019. 5. La data de 15 iulie 2019, doi specialiști din cadrul secției Politici Regionale și Cooperare Externă au participat la o masă rotundă împreună cu reprezentanții inițiativei „Primarii pentru creșterea economică în RM” în cadrul căreia au fost puse în discuție posibilitățile de cooperare în domeniul promovării dezvoltării economice la nivel local și regional. Ulterior, un specialist a absolvit cursul de instruire online pentru elaborarea Planului de Dezvoltare Economică Locală obținând certificare, în data de 24.07.2019.
7	USAID	Programul „Comunitatea Mea”			1. În vederea formării capacităților pentru traineri, în perioada 21-22 ianuarie 2019, la instruirea în domeniul planificării strategice, organizate cu suportul USAID au participat și reprezentanți din cadrul ADR Sud. 2. În data de 19 aprilie 2019, a fost semnat un memorandum de cooperare cu Programul „Comunitatea Mea”. Activități comune vor fi inițiate după ședința cu reprezentanții programului Comunitatea Mea, Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului și agențiile de dezvoltare regională. 3. De către consultanții programului fost acordată asistență privind îmbunătățirea guvernanței locale pentru 7 APL-uri din RDS: s. Valea Perjei, rn.

					Taraclia; s. Slobozia Mare, rn. Cahul; s. Borogani, rn. Leova; s. Talmaza, rn. Ștefan Vodă; s. Feștești, rn. Ștefan Vodă; s. Ursoaia, rn. Căușeni; mun. Cahul.
8	Guvernul Germaniei (KfW)	Reabilitarea și extinderea infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare din orașul Cahul	2018-2023	23,5 mil EURO*	La data de 03.07.2019 a fost organizat un eveniment de lansare a proiectului, unde a fost prezentată compania care va elabora Documentația de proiectare și serviciile de supraveghere a construcțiilor. Pe parcursul anului 2019, Agenția de Dezvoltare Regională Sud, a realizat următoarele sarcini din cadrul proiectului „Aprovizionare cu apă și canalizare în raionul Cahul”: - elaborat, în limba română, draft-ul Regulamentului de activitate al Agenției de Executare a proiectului (AEP); - tradus, în limba engleză, draft-ul Regulamentului de activitate al Agenției de Executare a proiectului (AEP); - tradus din limba engleză în română, Memorandumul de înțelegere; - mediatizate în sursele mass-media, inclusiv pagina web a ADR Sud, www.adrsud.md, cele mai importante evenimente aferente implementării proiectului; - elaborat draft-ul Memorandumului de înțelegere dintre părțile implicate în procedurile de implementare a proiectului; - specialiștii din cadrul Agenției au participat la întrunirile/ședințele grupului de lucru al Agenției de Executare a Proiectului; - înaintate propunerile de rigoare ce vizează acordul de finanțare al costurilor necesare bunei implementări a proiectului, ș.a.
9	Rețeaua de transfer tehnologic a Moldovei, Centrul de inovare a Lituaniei, Ministerul afacerilor externe a Lituaniei, AO ProEntrance și EEN	Implementation of the Reforms Envisaged in the Association Agreements Between EU and Moldova in a Science, Innovation and Technology Sector	2019	-	În data de 26 iunie 2019, a fost organizat și desfășurat în Regiunea de Dezvoltare Sud atelierul de lucru național cu genericul: „Participarea tinerilor la dezvoltarea rurală. Posibilități de export în cadrul proiectului Enterprise Europe Network (EEN)”, la care au participat 26 persoane din Regiunea de Dezvoltare Sud, printre care reprezentanți APL, a incubatoarelor de afaceri și antreprenori.
10	BERD	-	2019	250 euro	În data de 23 mai 2019, din surse FNDR și cu suportul financiar al BERD, a fost organizată Conferința Regională „Suportul Uniunii Europene pentru Dezvoltarea Regională”, cu participarea a 50 actori de dezvoltare regională.
11	GIZ prin intermediul AO „Institutul de Dezvoltare	Proiectul GIZ: „Exchange Platform for the Chapters on Regional Development within the Association Agreements of	2019	Asigurat ă pauza de prânz	În data de 3 decembrie 2019, ADR Sud în parteneriat cu REDI, au organizat o masă rotundă cu genericul „Noile provocări în dezvoltarea regiunilor de dezvoltare”, care a avut drept obiective realizarea prevederilor capitolului 20 („Dezvoltarea regională, cooperarea la nivel transfrontalier și regional”) al

	Economică Regională (REDI)''	Georgia, Moldova and Ukraine''			Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană, Planul de Acțiuni al Acordului RM-UE și perspectivele dezvoltării regionale în contextul unei noi paradigme în domeniu. La eveniment au participat reprezentanți ai Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului (MADRM), Agenției de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ), specialiști din cadrul Agenției de Dezvoltare Regională (ADR) Sud, experți și reprezentanți ai Direcțiilor economice din cadrul Consiliilor raionale din regiune – 25 persoane.
12	PNUD prin intermediul AO „Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova”	Programului de Granturi Mici GEF	2019	Asigurat ă pauza de prânz	În data de 12 decembrie 2019, AO Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova și ADR Sud au organizat, o Discuție publică privind prioritățile pentru Strategia de țară a Programului de Granturi Mici GEF pentru etapa operațională 7. La eveniment au participat ONG-urile de mediu și reprezentanții APL-lor, care au fost informați despre Programul de granturi mici GEF/PNUD cu o anvelopă financiară de 500 000 USD. Totodată, au fost prezentate rezultatele proiectelor susținute de PGM/GEF în Republica Moldova în etapa precedentă și principalele provocări legate de susținerea proiectelor de mediu în țară reieșind din experiența anterioară. Au fost expuse noile priorități de finanțare ale GEF în Republica Moldova, împreună cu participanții au fost selectate arealele de finanțare a proiectelor de mediu ale PGM/GEF pentru etapa ce urmează și propuse unele recomandări de proiecte model pentru a fi susținute de PGM/GEF în continuare.

Sursa: elaborat în baza datelor ADR Sud

**suma este indicată pentru implementarea proiectului de către mai mulți actori*

Provocări și riscuri

Provocări:

1. Pentru buna asigurare a implementării proiectelor și în timp util, care contribuie la realizarea obiectivelor Strategiei de Dezvoltare Regională Sud 2016-2020, provocări din domeniul achizițiilor publice au fost și sunt generate de implementarea Sistemului Electronic de Achiziții Publice SIA ”RSAP”- Mtender. Impedimentul constituie în cadrul legal - este perfecționată legea Nr. 131 din 03.07.2015 privind achizițiile publice, însă nu poate fi pusă în aplicare pe deplin din cauza lipsei a un șir de regulamente ce urmează încă a fi elaborate.
2. O provocare/impediment în activitatea operațională îl constituie insuficiența personalului din cadrul agenției, astfel încât apare riscul ca unele activități de importanță, incluse în Planul anual privind implementarea SDR Sud, să nu fie îndeplinite în termen, fiind transferate pentru perioada următoare;
3. Numărul mic de proiecte elaborate și aplicate de către APL din regiune este condiționat și de lipsa specialiștilor de profil. Puține primării din RDS au în subordine specialiști în atragerea investițiilor, responsabilitatea de a elabora proiecte fiind pe seama unor angajați din alte domenii;
4. Fluxul de cadre din cadrul APL-urilor de asemenea este o provocare. Dat fiind faptul că la anumite activități de instruire participă unii reprezentanți, pe parcurs, eforturile în instruirea și consolidarea capacităților acestor specialiști se pierd, rezumându-se la capacitățile noilor angajați, care nu dețin aceeași bază de informații;
5. În procesul implementării proiectelor de dezvoltare regională, un impediment îl constituie capacități reduse a unor APL – beneficiari de a obține documente permissive, fapt ce tergiversează procesul de lucru;
6. Platforma de comunicare CRD/CRS nu este funcțională din motivul interesului scăzut al membrilor de a accesa pagina, dar și abilităților scăzute de a lucra cu surse networking.

Riscuri:

Politice

1. Alegerile parlamentare și locale din 2019 pot condiționa apariția unei perioade de instabilitate politică, ce poate afecta activitatea autorității decizionale la nivel central (CNCDR), precum și a autorității decizionale la nivel regional și local (CRD, APL);
2. Neacceptarea modificărilor în cadrul legislativ și normativ al Dezvoltării Regionale;
3. Nesuținerea la nivel central a politicii publice de dezvoltare regională bazată pe poli de creștere;

Economice

1. Bugete locale insuficiente pentru a putea asigura co-finanțarea la implementarea proiectelor regionale

Operaționale

1. Lipsa unei viziuni clare la nivel central privind sinergia utilizării fondurilor bugetare pentru dezvoltarea regională;
2. Interesul scăzut din partea APL de a crea parteneriate intercomunitare viabile;
3. Lipsa în regiune a operatorilor de servicii publice capabili de a prelua regionalizarea serviciilor în domeniul AAC.

Bune practici și Lecții învățate

Bune practici

1. În anul curent, desfășurarea Conferinței Regionale „Suportul UE în Dezvoltarea Regiunii de Sud” sub forma de paneluri, unde au vorbit reprezentanți ai proiectelor și au fost prezenți un șir de actori regionali, a permis schimbul de experiență dintre beneficiari direcți ai proiectelor și potențiali beneficiari și facilitează cooperarea;
2. Realizarea instruirilor în domeniul monitorizării politicii de dezvoltare regională și în elaborarea raportului privind implementarea SDR Sud 2016-2020, a îmbunătățit substanțial calitatea documentului vizat;
3. Metoda de Monitorizarea indicatorilor în vederea realizării raportului permite conturarea unei imagini a tendințelor evoluției generale în regiune, astfel, devin mai vizibile direcțiile prioritare;
4. Prezentarea publică a documentelor, permit obținerea de noi idei, propuneri, astfel, este posibilă adaptarea acestora la necesitățile locale/regionale;
5. Participarea la vizite de studiu în comun cu alți actori: APL-uri, manageri de proiecte ș.a., facilitează procesul de lucru și cooperarea devine mai eficientă.

Lecții învățate

1. Este necesar de a intensifica conlucrarea cu autoritățile publice locale în mai multe domenii: implementarea proiectelor, elaborarea de proiecte, atragerea investițiilor, planificarea regională etc. O bună conlucrare asigură calitatea documentației elaborate și a proiectelor implementate.
2. Se constată lipsa unui mecanism de colectare a datelor relevante privind activitățile și acțiunile întreprinse de alți actori de dezvoltare regională decât ADR. Lipsește o metodologie de colectare a datelor privind acțiunile realizate de către APL-urile din regiune.

Concluzii

Strategia de Dezvoltare Regională Sud 2016-2020 este principalul document de planificare strategică la nivelul regiunii de dezvoltare Sud, care stabilește prioritățile de dezvoltare a regiunii pe termen mediu, fiind orientată spre sporirea calității vieții cetățenilor. În urma activităților desfășurate de ADR Sud, rezultat din planul de implementare al SDR Sud pentru anul 2019, putem evidenția următoarele concluzii:

- Dinamica principalilor indicatori macroeconomici reflectă, în general, o evoluție pozitivă, dar totuși insuficientă. Pe alocuri sunt foarte vizibile discrepanțele dintre regiunile de dezvoltare

comparativ cu municipiul Chișinău. Acest lucru se observă mai ales în cazul indicatorilor: ponderea drumurilor modernizate, numărul de IMM-uri la 1000 locuitori. În vederea înlăturării discrepanțelor ar veni politica privind centrele urbane, care ar putea facilita concentrarea în jurul polilor de creștere a tuturor resurselor și micșora procesul migrațional către mun. Chișinău, Bălți – care la moment sunt unicele poluri de creștere stabilite în mod natural;

- În perioada de raportare, s-au intensificat riscurile politice. Astfel, unele tergiversări de implementare a proiectelor sau implicare în activități comune, au fost afectate de incertitudinea politică și de fluxul de cadre în cadrul instituțiilor partenere;
- Implementarea proiectelor în perioada de raportare și valorificarea mijloacelor bănești sunt afectate de faptul că la etapa de implementare, se depistează, că în documentația tehnică elaborată anterior, există lacune, fapt ce tergiversează implementare unor proiecte conform graficului;
- Indicatorii indică asupra faptului că managementul deșeurilor solide este unul deficitar. Evoluția indicatorilor în acest sens indică o dinamică neclară, dat fiind faptul că eforturile depuse aparțin APL-urilor, și de la caz la caz, acestea nu reușesc să lichideze spațiile neconforme de depozitare a deșeurilor, fiindcă nu prea există spații conforme, sau acestea nu sunt accesibile. Mai mult ca atât, problemele de salubritate nu sunt soluționate. Acest lucru este vizibil pentru fiecare regiune de dezvoltare, fapt ce accentuează și mai mult stringența unei politici la nivel național de management a deșeurilor solide. De altfel, dacă continuă astfel lucrurile, există riscuri de mediu, care se evidențiază și mai mult în ultimul timp, prin inundații (cauza poluării râurilor, canalelor etc), afectarea sănătății și bunăstării populației.
- Ca urmare a analizei indicatorilor, se atestă că situația economică în regiunea de dezvoltare Sud este stringentă. Deși se conturează o evoluție pozitivă și un ritm de creștere mai mare în comparație cu alte regiuni, la nivel de țară, se atestă discrepanțe. Atingerea acestui obiectiv ar fi o direcție prioritară, și pe viitor, eforturile merită a fi concentrate la proiecte de dezvoltare a infrastructurii de sprijin în afaceri, consultanță și promovare. La îmbunătățirea situației economice, vin să contribuie mai multe proiecte care se află la etapa de implementare, din acest motiv, schimbările în atractivitatea regiunii pentru investiții și antreprenariat vor fi simțite după implementarea acestora.

Director ADR Sud

CULEȘOV Maria

ELABORAT:

Secția Politici regionale și cooperare externă

POPUȘOI Andrei, șef Secție management proiecte

Secția finanțe și achiziții

COORDONAT:

Șef Direcție politici de dezvoltare regională:

Șef Secția relații cu instituțiile de dezvoltare regională:

MALAI Igor_____

UNGUREAN Vlad_____